

**T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**HALK ŞAİRLERİNİN İŞLEDİKLERİ TEMALARLA TÜRKÇE
ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN TEMALARIN ÖRTÜŞME
DURUMU**

ERCAN GÜNAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**OCAK, 2020
MUĞLA**

T.C
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

HALK ŞAİRLERİNİN İŞLEDİKLERİ TEMALARLA TÜRKÇE ÖĞRETİM
PROGRAMINDA YER ALAN TEMALARIN ÖRTÜŞME DURUMU

ERCAN GÜNAY

Eğitim Bilimleri Enstitüsünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Sözlü Savunma Tarihi: 03.01.2020

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Nilgün AÇIK ÖNKAS

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Nevin AKKAYA

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Sibel TURHAN TUNA

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Ayşe Rezan ÇEÇEN EROĞUL

OCAK, 2020

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 26 /12 / 2019 tarih ve 315 / 1 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin (24/7) maddesine göre, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ercan GÜNAY'ın "Halk Şairlerinin İşledikleri Temalarla Türkçe Öğretim Programında Yer Alan Temaların Örtüşme Durumu" başlıklı tezini incelemiş ve aday 03/01/2020 tarihinde saat 13*00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **kabul** edildiğine 09. BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Nilgün AÇIK ÖNKAŞ

Doç. Dr. Nevin AKKAYA

Üye

Doç. Dr. Sibel TURHAN TUNA

Üye

ETİK BEYANI

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanan “Halk Şairlerinin İşledikleri Temalarla Türkçe Öğretim Programında Yer Alan Temaların Örtüşme Durumu” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışmasında;

- Tez içinde sunulan veriler, bilgiler ve dokümanların akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde edildiğini,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçların bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunulduğunu,
- Tez çalışmasında yararlanılan eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterildiğini,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapılmadığını,
- Bu tezde sunulan çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 03/ 01 / 2020

ERCAN GÜNAY

Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

HALK ŞAİRLERİNİN İŞLEDİKLERİ TEMALARLA TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN TEMALARIN ÖRTÜŞME DURUMU

ERCAN GÜNAY

Yüksek Lisan Tezi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Nilgün Açık Önkas

Ocak, 2020, 80 sayfa

Bu çalışmada halk şairlerinin işledikleri temalarla Türkçe Öğretim Programında yer alan temaların örtüşme durumunun karşılaştırması yapılarak incelenmiştir.

Çalışmada ilk olarak, Halk Edebiyatı Sanatçılarından seçilen on üç kişilik örneklem grubunun işledikleri temalarla ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Sonrasında ise çalışmanın diğer ögesini oluşturan Türkçe Öğretim Programında belirlenen temalar üzerinde durulmuştur. Tematik yaklaşım temele alınarak hazırlanan Türkçe Öğretim Programı incelenerek önerilen tema ve konular listelenmiştir.

Çalışma, nitel araştırma modelinde betimsel tarama yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Halk şairlerinden 13 şairin şiirleri incelenmiş bir şiir örnek olarak çalışmaya alınmıştır. Şairlerin şiirlerindeki temel temalar ve yardımcı temalar, Türkçe Öğretim Programı'ndaki temalarla karşılaştırarak değerlendirilmiştir.

Türkçe Öğretim Programı ve halk şairlerinin işledikleri temaların örtüşme durumlarının karşılaştırılması sonucunda, halk şairlerinin işledikleri temaların Türkçe Öğretim Programı ile örtüştüğü ancak üç temada örtüşme sağlanamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmamız neticesinde halk şairlerinin şiirlerinin ders kitaplarına alınmasının faydalı olacağı, öğrencileri zenginleştireceği tespit edilmiş bu yönde öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Halk şairleri, halk şiirleri, Türkçe Öğretim Programı, Türkçe ders kitabı, tema

ABSTRACT

IN THIS STUDY, THE OVERLAP BETWEEN THE THEMES OF FOLK POETS AND THE THEMES IN TURKISH LANGUAGE TEACHING PROGRAM WAS EXAMINED

ERCAN GÜNAY

Master thesis, Department of Turkish Education

Thesis Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Nilgün AÇIK ÖNKAŞ

Jan, 2020, 80 pages

In the study, firstly, the researches about the themes of the sample group of thirteen people selected from folk literature artists were included. Afterwards, the themes determined in the Turkish Curriculum which constitute the other element of the study were emphasized. The Turkish Curriculum prepared on the basis of the thematic approach has been examined and the proposed themes and topics are listed.

The study was conducted using descriptive scanning method in qualitative research model. The poems of 13 folk poets were examined and a poem sample was also included.

The main themes and auxiliary themes in the poets' poems were evaluated by comparing them with the themes in the Turkish Curriculum.

As a result of the comparison of the overlapping of the themes of the Turkish curriculum and folk poets, It was concluded that the themes of folk poets coincided with the Turkish Curriculum, but there was no overlap in three themes.

To sum up, it has been determined that the poems of folk poets should be included in the textbooks and enrich the students and some suggestions have been developed.

Key Words: Folk poets, folk poems, Turkish Curriculum, Turkish textbook, theme

ÖNSÖZ

Halk şiirinde en çok aşk teması işlenmiştir. Bunun yanında özlem ve sevgi temaları da oldukça yaygın olarak işlenmektedir. Ayrıca ayrılık, gurbet, sıla, tabiat güzellikleri, zamandan şikayet, yiğitlik, kahramanlık, cesaret gibi temalar da işlenmiştir. Bu temalar, halk şiirinde mâni, koşma, türkü, semai gibi nazım biçimlerinin konusu olmuştur.

Halk şiirinde aşk, ayrılık, sevgiliye özlem, doğa güzelliği, toplumsal olaylar, ölüm, yiğitlik, din, tasavvuf vb. temalar bolca işlenmiştir. Türkçe öğretim programında da belirli temalar yer almaktadır. Konularına göre halk şiirleri; güzelleme, koçaklama, taşlama, nefes gibi tür adı da olmuştur. Güzellemeler, daha çok lirik bazen pastoral bir anlatıma sahip; aşk, doğa gibi temaların ele alındığı şiirlerdir. Koçaklamalar, epik bir anlatımla yiğitlik, kahramanlık, savaş vb. temaların ele alındığı şiir türüdür. Taşlamalar, satirik bir üslupla bir kişi ya da topluluğun bozuk, beğenilmeyen yönlerinin dile getirildiği şiirlerdir. Ağıtlar, sevilen bir kişinin ölümünden ya da büyük afetlerde yaşanan toplu kayıp ve yıkımlardan duyulan üzüntünün dile getirildiği lirik ya da didaktik anlatımlı şiirlerdir.

Milli Eğitim Bakanlığı, Türkçe dersi öğretim programında, metinlerin hangi temalarda hazırlanması gerektiğini belirlerken hem ülkenin vazgeçilmez ve stratejik bakış hem de gençliğin eğitiminde öncelikli temalar ön plana çıkarılmıştır. Bakanlığın Türkçe ders kitaplarında yer almasını öngördüğü tema sayısı 8’dir (MEB, 2019: 16).

Türkçe dersi kitaplarında yer alması öngörülen temalardan “Erdemler”, “Millî Kültürümüz” ve “Millî Mücadele ve Atatürk” temaları her sınıfta zorunlu temalar olarak belirlenmiştir. Bu temaların zorunlu olmasında Türk toplumunun ve ülkenin varlığını devam ettirecek nitelikte olmaları önemli rol oynamaktadır. Türkçe ders kitaplarına temalara göre alınacak metinlerin seçimi, hazırlanması çok önemlidir. Diğer 5 temanın seçimi, yazar ve yayınevi tercihine bırakılmıştır. Bu tercih için 13 temanın içerisinden seçim önerilmiştir (MEB, 2019: 16-17). Bu temalar; birey ve toplum, okuma kültürü, iletişim, hak ve özgürlükler, kişisel gelişim, bilim ve teknoloji, sağlık ve spor, zaman ve mekan, duygular, doğa ve evren, sanat, vatandaşlık, çocuk dünyası.

Halk şairlerinin işledikleri temaların Türkçe Öğretim Programında belirlenen temalarla örtüşme durumunu karşılaştırmaya çalıştığım bu çalışmanın Türkçe öğretmenlerine ve Türkçe ders kitaplarının hazırlanmasında ilgili kurumlara yarar sağlayacağını, böylece

kültürümüzün kaynağından gelecek nesillerimizin doğru şekilde besleneceğini umuyorum.

Yorucu olmakla birlikte keyif alarak yaptığım bu çalışma ve yüksek lisans süresince bana verdiği destek, anlayışlı tutumu, nezaketi ve sonsuz sabrı için kıymetli hocam Doç. Dr. Nilgün AÇIK ÖNKAS' a ve her koşulda yanımda olduğunu hissettiren babam Ahmet GÜNAY' a annem Şehminur GÜNAY' a kıymetli kardeşlerime ve de bu süreçte beni motive eden kıymetli dostlarıma, ismini saymadığım sevdiğilerime gönülden teşekkür ederim.

ERCAN GÜNAY

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK BEYANI.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	xii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Genel Amaç ve Alt Amaçlar.....	1
1.1.1. Alt Amaçlar.....	1
1.2. Araştırmanın Önemi.....	2
1.3. Araştırmanın Sayıtları.....	2
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	2
1.5. Tanımlar.....	2

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Türkçe Öğretimi ve Halk Şiiri.....	4
2.2. Türkçe Öğretiminin Genel ve Özel Amaçları.....	5
2.3. Türkçe Öğretim Programı.....	7
2.3.1. Tematik Yaklaşım.....	7
2.3.2. Türkçe Öğretim Programında Yer Alan Temalarla İlgili Açıklamalar.....	8
2.4. Türkçe Ders Kitaplarının Türkçe Öğretimindeki Yeri.....	11

2.4.1. Ders Kitaplarının Önemi.....	12
2.4.2. Ders Kitaplarının Seçimi.....	14
2.4.3. Ders Kitaplarının Seçim Ölçütleri.....	16
2.5. Türkçe Ders Kitaplarında Metinler.....	17
2.5.1. Metinlerin Taşınması Gereken Özellikler.....	19
2.5.1.1. Metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programına Uygunluğu.....	22
2.5.1.2. Metinlerin Dil ve Anlatım Yönü.....	23
2.5.1.3. Metinlerin Milli Öğeleri Barındırması.....	24
2.6. İlgili Araştırmalar.....	26

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli.....	29
3.2. Evren ve Örneklem.....	29
3.3. Verilerin Toplanması.....	30
3.4. Verilerin Analizi.....	30

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Türkçe programında temaların yer alma durumundaki değişkenlik nedir?.....	31
4.2. Türkçe ders kitaplarında temaların yer alma durumundaki değişkenlik nedir?.....	34
4.3. Halk şairlerinin işledikleri temalarla Türkçe öğretim programında yer alan temaların örtüşme durumu nedir?.....	36

BÖLÜM V

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma.....	56
5.1. Sonuç.....	57
5.2. Öneriler.....	59
KAYNAKÇA.....	61
ÖZGEÇMİŞ.....	68

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Türkçe Öğretim Programı Temalar ve Konu Önerileri.....	9
Tablo 2. Türkçe Programında Temaların Yer Alma Durumundaki Değişkenlik.....	31
Tablo 3. Türkçe Ders Kitaplarında Temalar.....	35
Tablo 4. Şairler ve Yaşadıkları Yüzyıllar.....	36
Tablo 5. Şairler ve İşledikleri Belirgin Temalar.....	37

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problemi ve alt problemleri, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımları üzerinde durulmuştur.

1.1. Genel Amaç ve Alt Amaçlar

Türkçe derslerinde kelime hazinesini zenginleştirme ve dil becerilerini geliştirme çalışmaları temalarla sağlanır. Çeşitli temalar aracılığıyla öğrencilerin hem dili iyi kullanması hem de düşünce dünyasını geliştirmesi amaçlanır. Türkçe Öğretim Programında temaların seçiminde halk şairlerinin işledikleri temalar yer almış mıdır? Halk şairlerinin işledikleri temalarla Türkçe Öğretim Programında yer alan temaların örtüşme durumu nasıldır, sorularının cevaplarını bulmak amaçlanmıştır. Bu durumdan hareketle bu çalışmada şu ana problem araştırılmıştır:

Halk şairlerinin işledikleri temalarla Türkçe Öğretim Programında yer alan temaların örtüşme durumu nedir?

1.1.1 Alt Amaçlar

- Türkçe programında temaların yer alma durumundaki değişkenliğin durumu nedir?
- Türkçe ders kitaplarında temaların yer alma durumundaki değişkenlik durumu nedir?
- Halk şairlerinin işledikleri temalarla Türkçe Öğretim Programında yer alan temaların örtüşme durumu nedir?

1.2. Araştırmanın Önemi

Bireylerin kendini ifade edebilmesinde ve iletişimde bulunduğu kişileri anlayabilmesinde temalara göre işlenecek Türkçe derslerinin önemi büyüktür. Bir kişinin yaşantısı boyunca edindiği kelimelere, kelime hazinesi denir. Bu hazine öğrencilere Türkçe derslerinde temalar bazında işlenen metinlerle kazandırılır. Korkmaz (1992) kelime hazinesini; “Bir dilin bütün kelimeleri; bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı.” diye tanımlamaktadır. Kelime hazinesi, bireyin öğrenme yaşantısı boyunca bellekte depolanan birikimi ifade eder. Bu birikimi sağlamada temalar çok önemlidir. Halk şiiri birikimi de kültürümüzün yansıdığı edebi zenginliklerimizdendir. Tematik çalışmalar önemli çalışmalardır bu sebeple, bu çalışmada halk şairlerinin işledikleri temalarla Türkçe öğretim programında yer alan temaların örtüşme durumu karşılaştırılmıştır.

1.3. Araştırmanın Sayıltıları

Bu araştırma kapsamında veriler toplanırken konularına göre halk şiiri örnekleri örnekleminin ve Türkçe Öğretim Programında yer alan temalar örnekleminin evreni yansıttığı varsayılmıştır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma en bilinen 13 halk şairinin şiirlerindeki belirgin temalar ve Türkçe Öğretim Programı ile sınırlandırılmıştır.

1.5. Tanımlar

Halk şiiri: Toplum arasından çıkan ve geleneksel yöntemlere ve ilkelere bağlı olarak halk ozanları tarafından yazılıp söylenen veya anonimleşmiş edebî tür (TDK, 2005).

Tema: Öğretici veya edebî bir eserde işlenen konu, düşünce, görüş, tem, ana konu (TDK, 2005).

Türkçe Öğretim Programı: Türkçe eğitim programı içinde bilgi ve becerilerin eğitim programının amaçları doğrultusunda, planlı bir biçimde kazandırılmasına dönük bir programdır. Diğer bir ifadeyle Türkçe ders programları bütünüdür. Bunu destekler nitelikte: “Okullarda ulaşılması gereken amaçları, bunları gerçekleştirecek dersleri ve konuları sıralayan, öğretmene bu işte rehberlik edecek düşünceleri kapsayan kılavuza öğretim programı denir (Arslan, 2001: 30).” “Türkçe programları, Türk insanının dil becerilerini geliştirerek bu dille yazılmış bilim ve sanat eserlerini anlayan, yorumlayan, değerlendiren ve kendine, topluma pay çıkarabilen bireyler yetiştirmek üzere hazırlanır (Tosunoğlu ve Melanlıoğlu; 2004).”

Ders Kitabı: Ders kitapları, öğretim programlarındaki derslerin içeriğine ilişkin bilgileri öğrencilerin kullanımına sunan, onlara pekiştirme, sınava hazırlanma ve kendi öğrenme hızlarına bağlı olarak uygun çalışma olanağı sağlayan bir öğretim aracıdır (Toprak, 1993).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Türkçe Öğretimi ve Halk Şiiri

Dil, bilgi iletmek için, sınırsız birleşimi olan istemli sembollerin kullanıldığı karmaşık bir iletişim sistemidir. Dil, duygusal ve sosyal iletişimin en önemli birimlerinden biridir. Bir anda akla gelemeyecek kadar çok yönlü, farklı farklı nitelikleri olan, bugün bile tam olarak çözülememiş bir varlıktır. Dil, insan ve toplumdan ayrı düşünülemeyecek, bilim, sanat, teknik, kültür gibi bütün alanlarla ilgisi bulunan, aynı zamanda onları oluşturan bir kurumdur (Aksan, 1995: 11).

“Bir toplum, bireyelerine dilini, ahlakını, estetik zevkini, ilmi mantığını, teknik vitirelerini aşamazsa yaşayamaz (Gökalp, 1992: 113).” Bu kapsamda toplumun dil, kültür ve düşüncesinin aktarımını yine halktan beslenerek oluşturulmuş eserler aracılığıyla sağlamak da yerinde olacaktır. Kültürün ve dolayısıyla da topluma ait değerlerin korunarak geleceğe aktarımı halkın arasında yaşayan ve bizzat halkın içinden beslenen ozanlar sayesinde nesilden nesle ulaştırılarak sağlanmaktadır.

Yüzyıllarca kulaktan kulağa ve kuşaktan kuşağa aktararak bugünlere gelen halk şiiri, halk kültürünün en etkin, en yaygın ve özgün kollarındandır. Duygu ve düşüncelerin nesilden nesle aktarılmasını sağlayan dil ve dil ürünleri, topluma millet olma özelliğini kazandırır. Dil ve dil ürünleri içerisinde Türkçe derslerinin vazgeçilmez unsuru temalar çerçevesinde hazırlanan metinlerdir.

Milletlerin kendilerine has şiirleri vardır. Milletler ne kadar gelişmişse, şiir ürünleri de o derecede iyi işlenmiştir. Halk şiirleri, Türk şiirinin en eski, en milli şiir türüdür. Halk şiirleri, sözlü gelenek içinde, çoğunlukla da irticalen oluşturulmuş, sonraki kuşaklara sözlü gelenek yoluyla aktarılmış ürünlerdir.

Program ve araştırmacılara göre ders kitaplarına seçilecek metinlerin türünün en güzel örneğinden seçilmiş olması, çocuğun dil ve anlam evrenine uygun olması, birtakım millî, ahlaki, kültürel vb. değerleri taşıması, estetik niteliği ve bütünlüğü olması ve çocukların okuma anlama, düşünme, karşılaştırma, eleştirme yeteneğini geliştirmesi, okuma

kültürünü kazandıracak ve dil becerilerini geliştirecek özellikleri taşıması gerekir (Dilidüzgün, 2018, MEB, 2019; Okur, 2014, s.119; Sever, 2013). Bu yönüyle bakıldığında öğrencilere sunulan metinlerin, dilin zenginliği, düşüncelerin gelişen dünyanın olumsuz etkilerinden uzak olduğu zamanlarda ortaya konulan metinler ve temalarla öğretim sağlanması daha yerinde olacaktır.

“Türkçe derslerinin temalar ve temalara uygun çeşitli türde metinlerle etkinlik temeline dayalı, öğrenci odaklı bir anlayışla gerçekleştirilmeye çalışılması öngörülmektedir (İşeri, 2014: 91).” Halk şairlerinin işledikleri ulusal ve evrensel nitelikteki temaların öğrencilerin gelişim sürecinde onlara çokça katkı sağlayacağı açıktır.

Ders kitaplarında yer alması gereken temalar, öğretim programının öngördüğü davranışları kazandırabilecek şekilde planlanmıştır. Program her sınıf düzeyinde 8 tema zorunluluğu öngörmüştür. Bu temalardan 3’ü zorunlu, 5’i seçmelidir. Her temada 4 metin, bu metinlerin de 3’ü okuma, 1’i dinleme/izleme dil becerisindedir. Eğer kitaplarda program dikkate alınarak metin seçimleri yapılırsa, her ders kitabında 32 adet okuma ve dinleme/izleme metni yer almış olacaktır. Buna ek olarak her kitapta 8 adet de serbest okuma metni yer almalıdır (MEB, 2019: 16-17).

2.2. Türkçe Öğretiminin Genel ve Özel Amaçları

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

- dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,
- Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,
- okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,
- okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,

- duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması,
- bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,
- basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi,
- okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması,
- millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,
- Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır (MEB, 2019: 8).

14.06.1973 tarih ve 1739 sayılı kanun, Türk Milli Eğitiminin amaçlarını ihtiva etmektedir. Bu kanunda amaçlar, genel ve özel olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Genel amaçlarda üç maddelik amaçlar sıralandıktan sonra şu sonuç yer almaktadır. “Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.”

Türkçe öğretiminin amacı öğrencilere temel olarak anlama ve anlatma becerileri kazandırmaktır. Bu amaçla ilgili olarak konuşma, dinleme, yazma ve okuma becerileri geliştirilmelidir. Türkçe dersinde yapılacak her türlü etkinlik bu amaçların gerçekleştirilmesine yöneliktir. Türkçe dersinin özel amaçları milli eğitimin genel amaçlarıyla bütünleştirilmek zorundadır (Özbay, 2011: 89).

2.3. Türkçe Öğretim Programı

Eğitim sistemimizin temel amacı değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kuran bağlantı ve ufuk işlevi görmektedir. Değerlerimiz toplumumuzun millî ve manevi kaynaklarından damıtılarak dünden bugüne ulaşmış ve yarınlarımıza aktaracağımız öz mirasımızdır. Yetkinlikler ise bu mirasın hayata ve insanlık ailesine katılmasını ve katkı vermesini sağlayan eylemsel bütünlüklerimizdir. Bu yönüyle değerlerimiz ve yetkinlikler birbirinden ayrılmaz bir şekilde teori-pratik bütünlüğündeki asli parçamızı oluşturur. Güncellik içinde öğrenme öğretme süreçleriyle kazandırmaya çalıştığımız bilgi, beceri ve davranışlar ise bizi biz yapan değerlerimizin ve yetkinliklerin günün şartları içinde görünürlük kazanma araç ve platformlarıdır; günün şartları içinde değişiklik gösterebilir yapısıyla arızidir ve bu sebeple de sürekli gözden geçirmelerle güncellenir, yenilenir (MEB, 2019: 4).

2.3.1. Tematik Yaklaşım

Tematik yaklaşım esas alınarak hazırlanan öğretim programında okuma ve yazma kazanımları metin içi, metin dışı ve metinler arası okuma yoluyla anlam oluşturmayı sağlayacak şekilde yapılandırılmıştır. Birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar kazanımların yapısı ve hiyerarşisi, öğrencilerin temel dil becerilerinin yanı sıra üst düzey bilişsel becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Öğrencilerin gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak dil bilgisi ve yazım kuralları ile ilgili kazanımlar artan bir yoğunluk içinde ve aşamalı olarak yapılandırılmıştır (MEB, 2019: 8).

Günay (2003), her metin için tek bir ana temadan söz edilse de aynı metinde birden çok temanın bulunabileceğini belirtir. Tema herhangi bir eserde kullanılmadan önce de vardır. Genel ve soyut bir kavram olarak nitelendirilebilir. Konu ise temanın eserde işlenmiş yani somutlaşmış biçimidir. Bu sebeple karıştırılmamalıdır. Nurullah Çetin (2007) Türkçe ders kitaplarında seçilen metinlerde öğrencilere sunulan temalar öğrencilerin gerçek hayatta

karşılaşacakları, toplumun kültür ve milli öğelerini barındıran niteliklere sahip olması, öğrencilerin toplumsal benliklerinin oluşumuna büyük katkı sağlayacaktır.

“Basitliğe ve çocuksuluğa kaçmadan ele aldığı, işlediği konularla çocukların ilgisini çekmeyi başarabilen kitaplar, çocuklardaki okuma isteğinin alışkanlığa dönüşmesine de katkı sağlamış olur” (Sever, 2008: 121). Temaların öğrencilerin ihtiyaç ve aile yapılarına, yaşadığı toplum düzenine uygunluğu öğrencilerin ilgisini çekerek okuma alışkanlığı edinmelerinde etkili olacaktır.

Güneş’e (2008: 317) göre tematik yaklaşımda ele alınan temalar, öğrencilerin edindikleri bilgi ve becerileri genişletme, düzenleme, zihninde yapılandırma ve günlük hayata aktarma olanakları sağlar. “2005 ve 2006 öğretim programlarında tematik yaklaşımın esas alınması metin seçiminde önemli bir değişiklik sağlamıştır. Aynı tema çerçevesinde arka arkaya işlenen metinlerin öğrencilerin konuyla ilgili bilgilerini yapılandırmada önemli bir katkı sağlaması beklenmektedir. Bu uygulama aynı zamanda öğrencinin sözcük dağarcığını geliştirmesine de katkı sağlayacaktır.” düşüncesini ifade eden Coşkun ve Taş, tematik yaklaşımın uygulamada getireceği olumlu katkıya vurgu yapmaktadırlar (Coşkun ve Taş, 2008: 71). “Öğretim yöntemleri, tematik eğitim ilköğretim programlarında önemli bir rol oynamaktadır. Farklı konu alanlarındaki öğretim elemanları öğrencinin bölüme başlama düzeyi ile ele alınabilecek şekilde bağlantılı öğretim paketleri sunarlar. Öte yandan öğrenciler aynı zamanda alt, orta ve üst yaş gruplarında okullarda uygulama çalışmaları üzerinde odaklaşırlar. Böylece bütün dersler dört yılda on dört ilgili tema içine dağıtılır.” diyerek tematik yaklaşımın önemine dikkat çekmektedir (Kocabaş, 2005: 20).

2.3.2. Türkçe Öğretim Programında Yer Alan Temalarla İlgili Açıklamalar

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın uygulanması sürecinde her sınıf düzeyinde 8 tema işlenmesi öngörülmüştür. Bu temalardan; “Erdemler”, “Millî Kültürümüz”, “Millî Mücadele ve Atatürk” temalarının her sınıf düzeyinde işlenmesi zorunludur. Zorunlu temalar dışında verilen diğer temalar seçmeli olup kitap yazarlarınca belirlenecektir. Öğrenme öğretme sürecinde işlenmesi ve öğretim materyallerinde yer verilmesi öngörülen temalar ve bu temalarla ilgili konu önerileri Tablo 1’de sunulmuştur (MEB, 2019: 18-19).

Tablo 1. Türkçe Öğretim Programı Temalar ve Konu Önerileri

<i>Temalar ve Konu Önerileri</i>
<p>ERDEMLER</p> <p>Ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb.</p>
<p>MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ</p> <p>Aile, bayrak, büyüklerimiz, dinî bayramlar, gelenekler, geleneksel sporlar, insan ilişkileri, kültürel miras, mekânlar, millî bayramlar, şehirlerimiz, sıra, tarihî mekânlar, tarihî şahsiyetler, tarihî eserlerimiz, Türkçe, vakıf kültürü, vatan, yurdumuz vb.</p>
<p>MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK</p> <p>15 Temmuz, Atatürk, Çanakkale, cesaret, Cumhuriyet, fedakârlık, gazilik, İstiklâl Marşı, kahramanlık, Kut'ül Amare, millî egemenlik, millî irade, millî kimlik, millî mücadele, Sarıkamış Harekâtı, şehitlik, vatanseverlik vb.</p>
<p>BİREY VE TOPLUM</p> <p>Ana dili, adalet, barış, bireysel farklılıklar, çok dillilik, çok kültürlülük, dayanışma, devlet, dezavantajlı gruplar, empati, eşitlik, farklılıklara saygı, gurbet, haram, hayat becerileri, helal, hukuk, hükümet, iktidar, kardeşlik, kent kültürü, komşuluk ilişkileri, kul hakkı, kültürel farklılıklar, küreselleşme, medeniyet, meslekler, misafirperverlik, selamlaşma, siyaset, sosyal içirme, sosyokültürel farkındalık, toplumsal kurallar, vatandaşlık, zaman yönetimi vb.</p>
<p>OKUMA KÜLTÜRÜ</p> <p>Bilgi okuryazarlığı, çoklu okuryazarlık, dijital okuryazarlık, dil sevgisi, edebî şahsiyetler, e-kitap, eleştirel okuryazarlık, kitabevi, kitaplar, kütüphaneler, metinler arasılık, okuma alışkanlığı, okuma serüveni, okuma sevgisi, okur kimliği, sözlük kültürü, süreli yayınlar, teknoloji okuryazarlığı, yaratıcı okuma, yazılı kültür, z-kitap, z-kütüphane vb.</p>

İLETİŞİM

Aile iletişimi, bilgi iletişimi, diğer canlılarla iletişim, etkili iletişim, iletişim becerileri, insanlarla iletişim, kitle iletişim araçları, komşuluk, kültürel iletişim, kültürler arası iletişim, medya okuryazarlığı, öğrenci hareketliliği, öğrenci öğretmen iletişimi vb.

HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

Bireysel haklar, birinci kuşak haklar, çocuk hakları, demokrasi, din ve vicdan özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, eğitim hakkı, engelli hakları, eşitlik, haberleşme özgürlüğü, hakkını savunma, hasta hakları, hayvan hakları, ifade özgürlüğü, ikinci kuşak haklar, inanç hakkı, insan hakları, kişi dokunulmazlığı, merhamet, özel hayatın gizliliği, özgürlükler, seyahat özgürlüğü, temel hak ve özgürlükler, toplumsal cinsiyet adaleti, toplumsal cinsiyet eşitliği, yaşama hakkı vb.

KİŞİSEL GELİŞİM

Başarı, beceri, çalışkanlık, çatışma yönetimi, empati, girişimcilik, karar verme, kendini tanıma, kişilik tipleri, meslek seçimi, motivasyon, öğrenmeyi öğrenme, olumlu düşünme, öz denetim, öz eleştiri, öz güven, öz saygı, sorumluluk, sosyal gelişim, yetenek, yeterlilik, zaman yönetimi vb.

BİLİM VE TEKNOLOJİ

Bilim insanları, bilim okuryazarlığı, bilişim okuryazarlığı, etik, girişimcilik, haberleşme, hayal gücü, iletişim, keşif ve icatlar, matematik okuryazarlığı, merak duygusu, olay, olgu, patent, sosyal medya, tasarım, teknoloji, telif, ulaşım, yenilikçilik vb.

SAĞLIK VE SPOR

Adil oyun, beden eğitimi, beden sağlığı, beslenme, centilmenlik, dengeli beslenme, hareketlilik, hastalıklardan korunma, ilaç kullanımı, ilk yardım, öz bakım, ruh sağlığı, sağlıklı beslenme, sağlıklı yaşam, spor kültürü, sportmenlik, temizlik, uyku vb.

ZAMAN VE MEKÂN

Çevremiz, evimiz, geçmiş şimdi gelecek, gezginler, odamız, okulumuz, şehirler, sınıfımız, ülkeler vb.

<p>DUYGULAR</p> <p>Bağışlama, beğenme, duygu yönetimi, heyecan, kaygı, kıskançlık, korku, mutluluk, özlem, sevgi, sitem, takdir etme, umut, üzüntü, veda, yalnızlık vb.</p>
<p>DOĞA VE EVREN</p> <p>Bitkiler, canlılar, çevre, çevrenin korunması, doğa, doğa olayları, doğal afetler, dünya, evren, gece, gezegenler, gündüz, hayvanlar, iklim, kar, manzaralar, mevsimler, renkler, uzay, yağmur, yeryüzü, yıldızlar, zaman bilinci vb.</p>
<p>SANAT</p> <p>Afiş, bale, cilt, söz sanatları, ebru, edebiyat, estetik, estetik duyarlılık, festival, fotoğraf, gala, geleneksel sanatlar, gölge oyunu, grafik, grafiti, heykel, mimari, minyatür, müzik, opera, özgünlük, pandomim, peyzaj, resim, seramik, sinema, tezhip, tiyatro, yenilikçi düşünme vb.</p>
<p>VATANDAŞLIK</p> <p>Adalet, alın teri, çalışma, emek, eşitlik, göç, göçmenlik, görev bilinci, hukukun üstünlüğü, iş birliği, mültecilik, özgürlük, paylaşma, sorumluluk, üretme, vergi bilinci vb.</p>
<p>ÇOCUK DÜNYASI</p> <p>Çocuk kültürü, çocuk müzesi, dijital oyunlar, eğlence, geleneksel çocuk oyunları, hayal, hobiler, keşif, lunapark, merak, mizah, okul, oyun, oyuncak, rüya, sokak oyunları vb.</p>

2.4. Türkçe Ders Kitaplarının Türkçe Öğretimindeki Yeri

“Türkçe derslerinde bütün dil becerileri metinlerden hareketle hazırlanan etkinlikler yoluyla kazandırılmaya çalışılmaktadır.” (Çeçen ve Çiftçi, 2007: 39). Öğrenci, edebiyatın dünyası ile ders kitabındaki metinler sayesinde tanışacaktır. Dolayısıyla ders kitaplarındaki metinler birer edebî ürün olmanın yanında diğer derslere katkı sağlayacak, bilgi edinmelerini sağlayacak okuma parçalarıdır (Okur, 2010:116).

Türkçe Öğretim Programı (MEB, 2019: 4) yetkinlikler bölümünde yer alan ilk maddede olduğu gibi “*Ana dilde iletişim: Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır.*” Türkçe eğitimi sürecinde okuma, dinleme, konuşma, yazma becerilerini öğrenciye kazandırırken Türkçe ders kitaplarının önemine vurgu yapılmıştır.

2.4.1. Ders Kitaplarının Önemi

“Ders kitabı, bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretme öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyalidir” (Demirel ve Kıroğlu, 2005: 9). “Kitaplar, öğretimde öğretmenin gücünü daha iyi kullanmasına ve daha sistematik sunmasına imkân verir.” (Ünsal ve Güneş, 2002: 110)

Güneş, (2002: 5) göre de “ders kitabı; öğretim programları doğrultusunda hazırlanan, belirli düzeydeki öğrenciler için yazılan ve öğrenim amacı ile kullanılan, öğrenmeyi ve anımsamayı kolaylaştıran, kolaydan zora uzanan, sistemli ilerleme ve gelişme sunan teknik bir kitap” olarak tanımlanmıştır. “Bir kitabın ders kitabı olarak nitelendirilmesi, ilgili dersin programıyla örtüştüğü anlamına gelmektedir. Dolayısıyla programın hedef ve davranışlarının gerektirdiği strateji, yöntem ve teknikleri uygulamaya uygun bir araç demektir. Bu açıdan bakıldığında, ders kitabı birçok aracın işlevini yerine getirme durumunda olan bir araçtır” (Kılıç ve Seven, 2003: 19).

“Ders kitabı, bir dersin öğretimiyle ilişkili olarak hazırlanan ya da seçilen, belirli ölçülere göre incelendikten sonra belli bir okul, sınıf ve ders için öğretmen ve öğrencilere temel kaynak olarak salık verilen kitaptır” (Oğuzkan, 1993: 38) şeklinde bir tanım yapmıştır.

Cevizci, (2000: 586) kültürün nesilden nesile aktarıldığını, doğuştan kazanılan bir değerler sistemi olmadığını, sonradan yaşanılarak öğrenildiğini belirtmektedir: “Kültür, insan toplumunun, biyolojik olarak değil de sosyal olarak kuşaktan kuşağa aktardığı maddî ve maddî olmayan ürünler bütünü, sembolik ve öğrenilmiş ürünler ya da özellikler toplamıdır”.

Edebiyatın derslerinin amaçlarını Salihoğlu (1994: 22-23) te şöyle sıralamaktadır:

“Dil öğretiminin amacı olan okuduğunu anlama, yazma, duyduğunu anlama ve konuşma becerilerinin elde edilmesine ileri düzeyde katkıda bulunmak,

Edilgen de olsa kelime hazinesini genişletmek.

Okuma, analiz etme ve metin inceleme; elde edilen görüşleri tartışma ortamına aktarına, bir başka deyişle kullanma becerisini kazanmak; böylece anlaş dilde kendini ifade etme becerisi elde etmek.

Edebî metne yaklaşım yöntemleri elde etmek,

Öğrenciyi kendi dünyası dışında başka dünyalarla ve başka kültürlerle (buradaki amaç Alman kültürüdür) tanıştırmak,

Kazanacağı yeni yaşantıların yanında kendi yaşantılarının bilincine varmasını sağlamak; bunları sözlü ve yazılı olarak dile getirmesi için teşvik etmek ve heveslendirmek,

Elde edilecek yeni deneyim alanları ile yetiştirmesine katkıda bulunmak.

Alman kültüründe ve dilinde düşünsel olarak çalışabilme becerisi kazanmak,

Bilimsel çalışmayı ve amaçları öğrenmek, bu bağlamda;

a) Aktif, eleştirisel ve yaratıcı bir şekilde edebiyata katılımını sağlamak,

b) Niçinlerle, nedenlerle ve kanıtlarla çalışıp sentezlere varabilme yönünde deneyimler edinmek,

c) Yargı ve eleştiri becerileri edinmesine ve edebî-estetik görüşler kazanmasına yardımcı olmak,

d) Başka kültürlerin insanların başka biçimde düşündüklerini, böyle olmasının ise normal olduğunu anlamak; yabancı kültürlerle iletişim kurabilmek.

e) Hoşgörülü, dünyaya ve yeniliklere açık, başka ulusları ve insanları tanıyan, onları anlayan, kendisi ile onlar arasında karşılaştırma yapabilen, onlarla eşit olduğunu anlayan bir insan olmak.: -Bilinçli, aydın, kişilikli, akılcı, evrensel ve üretken bir kimse, iyi bir yurttaş ve öğretmen olarak yetişmesine yardımcı olmak: gerektiğinde bilim adamı olacak becerilerle donanmış olmalı.”

Bütün bunlar aynı zamanda eğitimin de temel hedefleri arasındadır. Milletimizin hedefi olarak Mustafa Kemal Atatürk tarafından belirlenen çağdaş milletler seviyesine hatta bunların üzerine çıkma hedefine ulaşabilmek için düşünen, üreten, okuyan, yazan, araştıran, milli ve manevi değerlerinin farkında olan bireylerin yetiştirilmesinde milli bir

eğitim anlayışı içerisinde gereken niteliklere sahip Türkçe ve edebiyat derslerinin önemli bir yere sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Seçilecek metinlerin nitelikleriyle ilgili olarak Cemiloğlu, şu değerlendirmede bulunmuştur:

Edebiyat kitaplarında verilen metinler, öğrencilerin zihinsel, kültürel düzeylerine ve yaşlarıyla paralel yapı ve zevklerine uygun olarak seçilmelidir. Unutulmamalıdır ki öğrencilerimize okuma zevki ve alışkanlığı kazandırmak için ders kitaplarına edebî metinler özenle seçilmelidir. ğrencilerimizin kültürel zenginliğini artırmak, karşılaştırma yeteneğini ve düşündüklerini ifade etmedeki becerisini geliştirmek için edebiyat kitaplarındaki metinlerin rolü büyüktür. Gerek edebî ve estetik zevk kazandırılması gerek ahlak ve dil gelişimi için, edebiyat ders kitaplarına seçilen metinlerin, ilgili alanlara yönelik seçkin örnekler olmasına zen gösterilmelidir. Seçilecek metinler yoluyla kişilik oluşturulmaktadır. Edebî metinleri edebiyat eğitiminde, dil eğitiminde, ahlak eğitiminde, düşünce gelişiminde kullanmak için titiz davranmak gerekir (2003: 18).

2.4.2. Ders Kitaplarının Seçimi

“Edebiyatın temel işlevlerinden biri eğitme, insan kişiliğini değeriftirme ve geliştirmedir. Bu işlevine duyguları geliştirme, duyarlık kazandırma, duygu ve düşünce arasında sağlıklı bir denge kurma da denebilir. Çünkü insanoğluna sevmeyi, acımayı, güzellikler karşısında heyecanlanmayı öğretmede edebiyat önemli bir görev üstlenir” (Kavcar, 1994: 5).

Karakuş Türkçe ders kitaplarının seçiminde bizlere şu sözleri ile ışık tutmaktadır.

Edebiyat dersinin asli vazifesini yerine getirmesi ve bazı faydaların sağlanması için en mühim araç, ders kitapları ve bu kitaplardaki metinlerdir. Bu metinler düşünce dünyamızı genişletir, edebî zevk verir, estetik duyusu aşılar, kimlik kazandırır. Metinlerle ğrencilerin, hayal gücü, düşünceleri eğitilir. Ders kitaplarına seçilen metinler öğrencilerin düşünce gelişimlerini ne kadar etkilerse o kadar Türk Millî Eğitiminin amaçlarına ulaşılır. Bu nedenle seçilen metinler kültürümüzü taşıyıcı özellikte olmalıdır (2006: 241-245).

Sever (2003: 17)' de kitaplar ve onları oluşturan metinlerin önemine değinerek temel okuma yazma becerisinin kazanılmaya başlandığı ilköğretim dönemindeki çocukların öğretimde karşılaştıkları metinler ve kitaplar, onların öğrenimlerinin ileriki aşamalarında okuma alışkanlığı edinmiş birer okur olarak yetişmelerinde önemli bir sorumluluk üstlendiklerini ifade etmiştir.

“Bununla birlikte yurdumuzda okullara ve kitaplıklara kitap satın alırken, öğrencilerin serbest okuma ihtiyacını karşılamak üzere ... bazı kurumlarca ne gibi şartların istendiğini incelemek, konuya daha somut biçimde eğilme olanağı da yaratacaktır. Türk Kütüphaneciler Derneği, 1961 yılında MEB’de kurulan "Okul Kitaplığına Kitap Alma Projesi" için “Çocuk Kitabı Seçiminde Aranacak Hususlar” başlığı altında bir taslak hazırlamıştır. Bu taslakta seçime temel oluşturacak ilkeler ile çeşitli türden kitaplarda aranılacak nitelikler belirtilmiştir (Oğuzkan, 2010: 380-381):

“Kitap Seçiminin Prensipleri

A) Ana Prensipler

- Çocuğun ufkunu genişletmek,
- Anlayış kabiliyetini geliştirmek; yalnız olay ve insanlara karşı olan anlayışı değil, fakat insani hisleri kavratmak,
- Sağlam sosyal kıymetler vermek; doğru ve yanlış hakkında standartlar elde etmesine yardım etmek,
- Güzellik anlayışını arttırmak,
- Mizah duygusuna hitap etmek,
- Kahramanlığa karşı duydukları hayranlık duygusuna hitap etmek,
- Şiir sevgisi ve hayal gücü aşılacak,
- Hakiki hayat hadiselerine iştirak hissi vermek ve bütün bunların yanı sıra edebi eserlerin haiz oldukları vasıfları ihtiva etmek.”

Tüm araştırmalar kapsamında varılan ortak kanı ders kitaplarının eğitim gereçleri içerisindeki yerinin tüm etkenlere nazaran daha ciddi bir şekilde değerlendirilmesi gerektiği yönündedir. Bu sebeple amaç ve işlevi bakımından ders kitapları yeterli özelliğe sahip olmalıdır. Bu bağlamda İşeri, ders kitaplarının temel amaç ve işlevlerini şöyle belirler (İşeri, 2007: 62):

- “Ders kitapları öğretim programının amaçlarına ulaşılabilmesi için öğretimin en temel araçlarından biridir ve bu anlamda önemli bir işleve sahiptir.

- Eğitim hizmetlerinin vazgeçilmez araçları olarak insan kaynaklarının niteliğinin geliştirilmesi açısından ders kitapları; öğretmenler, fiziksel olanaklar ve eğitim programları kadar önemli bir yere sahiptir.
- Ders kitapları, öğretim programının amaçlarının gerçekleşmesinde öğrencilerin ve öğretmenlerin temel başvuru kaynağı ve kılavuzu olma niteliği taşımaktadır.
- Ders kitapları öğretimin gerçekleşmesinde öğretmenin gücünü daha iyi kullanmasını sağlamaktadır.
- Ders kitapları öğretimin niteliğini doğrudan etkileyen etmenlerin başında yer almaktadır.
- Ders kitabı, biçim ve içerik açısından bilgi yüklü grafiksel tasarım ürünüdür. Seçilen metinlerin resimlenmesi ve eğitsel açıdan tasarlanması da önem kazanmaktadır.
- Ders kitabı, öğretim araç gereçlerinden en yaygın kullanılan ve en kolay ulaşılabilir olan bir araç olma niteliğine sahiptir. Bu nitelik onun özenle hazırlanmasını gerekli kılmaktadır”.

2.4.3. Ders Kitaplarının Seçim Ölçütleri

“Ders kitapları hazırlanırken bunlarda sanat gayesinden uzak, edebî zevk vermenin yanında, millî, manevî, ahlaki, birtakım kültürel değerlerin yoğun olarak işlendiği metinlerden oluşan kitaplar hazırlanması, gelecek nesillerin kendi millî benliğini, millî şuurunu, tarihini, kültürünü benimsemesi, özümsemesi açısından büyük önem taşımaktadır” (Bulut, 2012: 22).

Ders kitapları seçilirken öğrencilerin ihtiyaçları gelişim seviyeleri yaşadığı toplumsal özellikler gibi birçok özellik dikkate alınmalıdır. Kaptan bu konuyla ilgili olarak şunları söylemektedir. Öğretim sürecinde ders kitaplarının hazırlanmasındaki temel ilke; kitapların öğretim programında belirlenen davranışları yani; bilgi, beceri ve özellikleri öğrencilere kazandıracak faaliyetleri içermesi ve bu faaliyetlere rehberlik edici nitelikte olmasıdır. Kitaplar, öğrenciye öğrenme yaşantıları sunabilmeli, bu konuda rehberlik etmelidir. Bu da öğrencilerin mümkün olduğunca çok ve değişik etkinliklere yönlendirilmesi ile

sağlanabilir. Ders kitaplarında konu ya da ünite başlangıcında öğrencilerin dikkat ve ilgisini o konuya çekmek, onları istekli kılarak hazırlamak, ünite sürerken davranışın kazandırılması aşamasındaki öğrenme yaşantılarını sunmak ve ünite sonunda kontrolü sağlamak ve pekiştirmeyi sağlamak amaçlarıyla öğrencinin gözlem, deney ve araştırma yapmasına ve belli sonuçlara kendi kendine ulaşmasına fırsat verilmelidir (Kaptan, 1999).

Ders kitapları hazırlanırken Türk kültürünü yansıtacak metinler özenle seçilmelidir. Seçilen metinler görsel ve işitsel materyallerle desteklenmelidir. Ders kitaplarında Türk kültür unsurlarını aktarabilecek nitelikte olan Türkiye dışındaki Türklere ait edebî eserlere de yer verilmelidir (Melanlıoğlu, 2008: 72).

2.5. Türkçe Ders Kitaplarında Metinler

Herhangi bir ders kitabının içeriği, ilgili dersin öğretim programı gereğince oluşturulur; ancak öğretim programlarının dayandığı felsefi yaklaşım, belirlenen amaçlar ve içeriğe ilişkin değişkenler de doğru belirlenmeli ve birbiriyle çelişmeden yapılandırılmalıdır. Öğretim içeriğinin, çocuğun gelişim özelliklerine uygun ve öğrenme gereksinimlerine yanıt veren nitelikte olması beklenir. Öğrencide oluşması beklenen/amaçlanan kazanımlar, metinler aracılığıyla gerçekleştirilecek etkinliklerle oluşacaktır. Bu bağlamda düşünüldüğünde Türkçe ders kitaplarındaki metinler ve metin türleri önemli bir konuma sahiptir. Türkçe derslerinde araç olarak kullanılacak metinlerin seçimine ilişkin ilkelerin oluşturulmasında; temel değişkenin iyi belirlenmesi gerekir. Bu araştırmada temel değişken başka bir deyişle ilkelerin belirlenmesinde öncelenen odak kavram “çocuğa görelilik” ilkesidir. 2004-2005 eğitim-öğretim yılında ön hazırlık süreciyle okullarda uygulanmaya başlanan Türkçe dersi öğretim programı, 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren tüm ilkokul ve ortaokullarda uygulanmaya başlanmıştır. Programın uygulanmasıyla MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğine uygun, onaylı ve Tebliğler Dergisinde de yayımlanmış MEB ve diğer yayınevlerince hazırlanan Türkçe ders kitapları kullanılmaya başlanmıştır (Canlı, 2014: 88-89).

“Dil öğrenmek; kelimelerin, kurallar çerçevesinde bir araya gelerek oluşturduğu dünyayı görmek, tanımak, anlamak, değerlendirmek, hissetmek; bu dünyada yaşamaktır.” (Duman, 2003: 151-152). Başkaları tarafından hazırlanan metinler okuma ve dinleme

yoluyla anlaşılmaya çalışılırken, konuşma ve yazma yoluyla kişinin kendisinin metin üretmesi söz konusudur. Dil eğitimi derslerinde metinler okunur, metinler hakkında sorular sorulur ve cevaplanır, dil bilgisi çalışmaları metinler üzerinde gerçekleştirilir. Aslında sadece dil eğitiminde değil, eğitim sisteminin tamamında, bütün derslerde “metinler” önemli bir yer işgal eder. Öğretmenler derslerini çoğunlukla ders kitaplarındaki metinlerden hareketle düzenlemektedir (Coşkun, 2007: 261).

Türkçe derslerinde öğrencilerin, temel dil becerilerini edinme ve geliştirmeleri yanında, toplumsal ve evrensel değerleri kazanmaları amaçlanmaktadır. Öğrencilerin kişilik bakımından gelişmelerine katkıda bulunacak eğitimin verilmesi, öğrencilerin kendilerini geliştirmelerinin ne derece gerekli olduğu yönünde bilinç oluşturacaktır. Bu bilinci edinen öğrencilerin, değerleri edinmeleri, özümsemeleri ve hayata geçirmeleri daha kolay olacaktır. Öğrencilerin kişilik bakımından gelişmelerini sağlamak, değerleri bir yaşam biçimi haline getirmiş bireyler olarak yetiştirmek, öğrencilerin temel insani özellikleri kazanabilmelerine yardımcı olmak, değerlere karşı duyarlılık oluşturmak ve bunları davranışa dönüştürmelerine fırsat vermek, kişiliklerinin temelini oluşturacaktır. Türkçe derslerinde işlenen metinler yoluyla sağlanabilecek bu kazanımların sağlıklı bir şekilde kazandırılabilmesi için ilk kaynak Türkçe ders kitaplarıdır. Türkçe ders kitaplarının tema zenginliği çerçevesinden sunacağı metinlerin değerleri yerli yerinde vermeleri bakımından incelenmeleri son derece önemlidir (Açık Önkaş, 2017: 206).

Öğrencilerin Türkçe derslerinde temel kaynak olarak kullandıkları Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin hazırlanırken bir tesadüf ve belirsizliklere dayanmaması gerektiği aksine özenli bir çalışma ve emek sarf edilerek hazırlanmasının önemi anlaşılmalıdır. Bu süreçte yapılacak önemli noktalardan biri de metinlerin seçiminde halk şairlerinin sözlü geleneğin ahenk ve dil anlatım özellikleri içerisinde harmanlanmış olan şiirlerine yer verilmesi gerektiğidir. Böylece öğrencilerin öğrenimleri esnasında estetik zevk ve dil bilinci gelişmiş bireyler olarak yetişmesine büyük katkı sağlanacaktır.

Türkçe dersinde temel dil becerilerinin kazandırılmasında metinlerden yararlanır. Metinlerin seçiminde aşağıdaki hususlar dikkate alınmalıdır (MEB, 2019: 18).

- Tüm sınıf düzeylerinde 8 tema ve her temada 4 metin kullanılacaktır. Bu metinlerin 3’ü okuma 1’i dinleme/izleme metnidir. Böylece kitap bütününde toplamda 32 okuma ve dinleme/izleme metni kullanılacaktır.

- Her sınıf düzeyinde temalara uygun ve eşit dağılım olması kaydıyla 8 serbest okuma metnine yer verilmelidir.

Bu metinlerle beraber ders kitabında toplamda 40 metin yer alacaktır.

- Metin türleri 3 ana biçim altında toplanmıştır: Bilgilendirici, hikâye edici, şiir. Belirtilen metin sayıları içinde kalmak kaydıyla hangi temada, hangi metin türlerinin yer alacağı ders kitabı yazarının/yazarlarının tercihine bağlıdır. Metin türlerinin dengeli dağılıp dağılmadığı metin biçimlerine göre belirlenecektir. Örneğin “Bilim ve Teknoloji” temasında bilgilendirici metin daha fazla olabilir. Başka bir temada ise şiir türündeki metinlere daha fazla yer verilebilir. Ancak ilke olarak metin türlerinin temalar arasında, kitap bütününde dengeli bir şekilde dağılımının sağlanması esastır.

Duygu, düşünce ve hayallerin etkili ifade ediliş şekli şiirlerde karşımıza çıkar. Özellikle klâsik şiir ürünlerinde duygu, düşünce ve hayallerin ifadesi zengin bir söz varlığı kullanılarak, olgunlaşmış hâlde görülür. Bu lirik özellikli edebî nitelikli, klâsik şiirlerle öğrencilerin karşılaştırılması, onların tabiatı algılayış tarzlarını geliştirecek, hayal dünyalarının ve estetik anlayışlarının gelişmesine katkıda bulunacaktır. Coşkulu, duygulu, güçlü anlatım diye tanımlanan lirizm, klâsiklerin hepsinde görülen ortak özelliktir. Bu sebeple eğitimde klâsik şiirlerin lirik yönünden faydalanılmasının, öğrencilerin duygu, estetik ve kültür yönünü geliştireceği düşünülmektedir (Açık Önkaş, 2013: 3).

2.5.1 Metinlerin Taşınması Gereken Özellikler

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin taşınması gereken özelliklere yönelik olarak Çiftçi şunları söylemektedir:

Örgün eğitim-öğretim kurumları için hazırlanan ders kitaplarında dört temel dil becerisi (okuma, dinleme, yazma, konuşma) için yeterli seviyede materyal ve etkinlik örneği bulunmamaktadır. Günlük hayatta karşılaşılan gerçek okuma materyallerine benzememektedir ders kitaplarındaki eserler. Atatürk’ün Nutuk’u başta olmak üzere edebiyat ve kültür dünyamızın önemli eserleri, Köktürk Yazıtları, Dede Korkut Hikâyeleri, Kutadgu Bilig gibi Türkçeyi güzel kullanan ve

kültür aktarımı yapan yazarlarımızın seçkin eserleri kısaltılarak, basitleştirilerek, sadeleştirilerek, sınırlandırılmış kelime kadrolarıyla temel eğitimin her düzeyindeki öğrenciler için hazırlanabilir (Çiftçi, 2006: 94-96).

“Metin kelimesi bir kitabın içindeki kısımları, başlı başına tek bir konuyu, makaleyi veya birkaç paragraftan oluşan ve bir ana fikre sahip olan yazıları anlatmak için kullanılmaktadır” (Akyol, 2006: 203). Türkçe derslerinin işlenmesinde, bilginin ve değerlerin öğrenciye ulaştırılmasında en etkin rolü Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler sağlamaktadır.

(MEB, 2019) Türkçe ders kitabına alınacak metinlerin aşağıdaki nitelikleri sağlaması gerekir:

1. Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî ve kültürel değer taşıyan metinler alınmalıdır. Türk cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatlarından eserlere yer verilmelidir.
2. Seçilen metinler ikincil aktarımlar yerine yazarın eserinden alınmalıdır.
3. Ders kitaplarında “Bu kitap için yazılmıştır.” ifadesini içeren metinler kullanılmamalıdır. Yalnızca 1.sınıf ders kitaplarında ders kitabının yazarı/yazarları tarafından yazılan en fazla iki metne yer verilebilir.
4. Aynı yayınevine ait kitaplarda bir sınıf düzeyi için seçilen metin, başka bir sınıf düzeyinde kullanılmamalıdır.
5. Öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla aynı yazar ve/veya şairlerden (serbest okuma metinleri hariç, ders kitabı yazarı/yazarları tarafından yazılan metinler dâhil) en fazla iki metin seçilmelidir.
6. Dünya edebiyatından seçilen metinler, doğru ve nitelikli çevirilerden alınmalıdır.
7. Ders kitabında temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinlerine yer verilmelidir.
8. Tamamı ders kitabına alınamayacak uzunluktaki roman, hikâye, tiyatro, destan gibi türlerdeki eserlerden yapılan alıntılarda eserdeki bağlamın yakalanabilmesi için metnin başında eserin seçilen bölümüne kadar olan kısmın kısa özeti verilmelidir. Seçilen metnin eserin hangi bölümünden alındığına dair kısa bir açıklama yapılmalıdır.

9. Metinlerdeki eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler (argo ve küfür, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar, cinsellik, şiddet vb. içeren unsurlar) metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılmalıdır.

10. Yazarın söyleyişinden ya da Türkçenin dönemsel söyleniş özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıkları hata olarak nitelendirilip düzeltilmez. Metin içerisinde yer alan dönemsel farklılıklara (yazım ve noktalama) yönelik açıklamalar dipnot şeklinde verilmelidir. Ayrıca bu hususlardan öğretim amaçlı olarak yararlanılabilir.

11. Ders kitabında gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak, öz geçmiş, ağ günlüğü (blog), sosyal medya uygulamalarında yer alan yazı türlerinde ders kitabının yazarı/yazarları tarafından üretilen metinler de kullanılabilir. Bu türler 3 ve 5. maddelerdeki açıklamalar kapsamında değerlendirilmez.

12. Metinlerde tema ve kazanımlara uygun olarak metnin bütünlüğü ve tutarlılığı korunmak kaydıyla bazı bölümler çıkarılarak kısaltmaya gidilebilir. Çıkarılan bölümler parantez içinde üç nokta ile gösterilmelidir.

13. Çeşitli metinler içinde yer alan kimi bağımsız ve kendi iç bütünlüğüne sahip anı, fıkra, anekdot vb. bölümler metin olarak seçilebilir.

14. Yazar ve şairlerin biyografilerinde yalnızca edebî yönleri ön plana çıkarılmalıdır.

Bireyin anlama ve anlatma becerilerini geliştirebilmek amacıyla dilin kullanım alanlarından; dilsel, görsel ve işitsel uyanlarla desteklenmiş çeşitli anlatım olanaklarından yararlanarak oluşturulacak eğitim durumları, Türkçe öğretimi sürecini daha verimli kılacaktır. Dil öğretiminde kullanılacak araç söz konusu olduğunda birinci derecede akla gelen kavram “metin”dir. “Sözcükler ya da tümceler ancak kullanıldıkları bağlam içinde bir işlev ve anlam kazanırlar. Dilsel öğelerin belli bir bağlam içinde kullanılması ile de ‘metin’ oluşur. Bu nedenle iletişimin birimi artık ne sözcük ne de tümcedir; ‘metin’ dilin somutlaştırılmış şekli, iletişim birimi ve biçimidir” (Dilidüzgün, 2010: 106). Bu bakış açısı ile mevcut ders kitaplarına seçilen metinlerin uygunluğunun değerlendirilmesinde, Türkçe Öğretim Programına göre gerekli özellikleri barındırması esas alınmalıdır.

2.5.1.1 Metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programına Uygunluğu

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin öğretim programına uygunluğunu Ergün şöyle değerlendirmektedir:

Ders programları daha yaratıcı ve özgür düşünen insanlar yetiştirme yönünde değiştirilse bile böyle bir programı uygulayacak öğretmenlere sahip olmayınca, eğitimdeki başarının eskisinden daha çok düşeceği ve bunun suçlusunun yeni programlar olacağı unutulmamalıdır. Yeni programlarda ders kitaplarını kaldırmak mümkün olmadığına göre, kitap formatında ciddi değişiklikler yapmak gerekmektedir. Kitaplar bol miktarda ve değişik öğrenme stillerine hitap edebilecek şekilde malzemeler sunmalı ve bu ders kitapları sanal “kütüphaneler”, belge, ses, görüntü depolama sistemleri ile desteklenmelidir (Ergün, 2005: 80).

Buradan da anlaşılacağı üzere ders kitaplarının programın gereklerini karşılayacak niteliklere sahip olması gerekmektedir. Bu noktada her ne kadar öğretmene büyük görevler düşse de öğrenciye sunulacak metinleri, kitapları düzenlemek kontrol etmek sorumlu kurumlarca denetlenmeli ve yeterli niteliklere sahip olması gerekmektedir.

“Yeni programlarda ... öncekilerin tersine eğitim öğretim etkinliklerinin tamamen kılavuz kitapta belirtildiği gibi yürütülmesi tavsiye edilmektedir. Kılavuz kitaplar ise öğretmeni yönlendirecek biçimde değil, yönetecek biçimde düzenlenmiştir. Bu nedenle öğretmenin “çocuğa özel program” geliştirme ve lokal sorunlara çözüm üretme becerisini yok etmekte veya kullandıramamaktadır. Elinde kılavuz kitap olan öğretmen çoğu kez programın içeriğini merak bile etmemektedir” (Demir ve Yapıcı, 2007). Bu durumda öğretmenin elindeki kaynakları kullanımdan çok öğrenciye sunulan kaynağın her iki tarafın istek ve taleplerin yetecek nitelikte olması gerekmektedir.

2.5.1.2. Metinlerin Dil ve Anlatım Yönü

“Anadili eğitimi, bireyin doğumu ile ailede başlar; örgün eğitim kurumlarında devam eder. Bireyin anadili becerisi geliştikçe, mensup olduğu milletin kültürüne hâkimiyeti de artar. Bu sebeple dil eğitimi, aynı zamanda kültür eğitimi olarak nitelendirilir. Dildeki her türlü yapı ile anlam arasındaki ilişkinin kültürel bir boyutu vardır. Anadili eğitiminde bu nokta göz ardı edilmemelidir” (Melanlıoğlu, 2008: 66). Bu noktada şiirin etkisini

Aksan şöyle ifade eder. Edebiyat tarihçileri, şairler ve düşünürler en eski anlatım biçimlerinden biri olan şiirin tanımını yapmaya çalışmışlardır. Fakat bütün bu çalışmalar şiirin değişmez bir tanımının yapılamayacağını ortaya çıkarmıştır. Belli bir tanım vermek mümkün olmasa da şiir için şunları söylemek mümkündür: Şiir gerek içerik ve öz, gerekse söze dönüştürme ve sunuluş açısından özgün, etkilemeye, duygulandırmaya yönelik bir söz sanatı ürünüdür (Aksan, 1993: 8).

Türkçenin söz varlığı göz önüne alınarak metinlerde öğrencilere sunulan kelimelerin farklı ve besleyici niteliğe sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda Okuyan'ın düşünceleri önemlidir, “Toplumsal kültür aktarımının en önemli aracı olan dil öğretiminde sözvarlığı öğretiminin önemi açıktır. Özellikle bir toplumun duyuş ve düşünüş özelliklerini yansıtan deyim, atasözü ve kalıp sözler kültür aktarımında önemli bir görev üstlenmektedir. Bu öğretimin en önemli araçlarından biri de kuşkusuz Türkçe ders kitaplarında kullanılan metinlerdir” (Yazıcı Okuyan, 2012: 40).

Toplumun kültürel aktarımı sağlanırken eğitim araçları büyük bir görev üstlenmektedir. Bu görevi yerine getirme sürecinde ders kitapları ve öğretmenin rolü önemlidir. Kaplan bu görüşünü bizlere şöyle aktarır:

Kaplan, kültür ile ilgili görüşlerinde; her milletin dilini ve kültürünü yüz yıllar boyunca yoğurduğunu, bu esnada bir nehir gibi, içinden geçtiği her topraktan bazı unsurları aldığını, her medeni milletin konuşma ve yazı dili, karşılaştığı medeniyetlerden alınma kelime ve deyimlerle dolu olduğunu belirterek, bu bakımdan her milletin dili, o milletin çağlar boyunca yaşadığı tarihin adeta özeti olduğunu, dile bu gözle bakılırsa dilin mana kazanacağını dile getirir. Ona göre dil ile tarih ve kültür arasındaki münasebeti bilen bir kimse, dili tek başına almaz. Zira, dilde her kelimenin yazılış, ses, şekil ve manasını tayin eden, tarih ve kültürdür. Bu yüzden Yunus Emre'nin şiirlerinin dilini, yazıldığı devir ve çevreden ayrı ele almak doğru olmaz. Zira, o ağacın kökleri gelenek ile beraber, yetiştiği topraklara sımsıkı bağlıdır. Bu da gösterir ki filolog sadece dilci değil, geniş kültürlü, kafası dil gibi edebiyatın bütün imkânlarına açık bir insan olmalıdır. Yine bu bağlamda, kültür eserlerini, dilin belli bir yer ve anda donmuş şekilleri olarak görür. Bu bakımdan onların abidelerden farkları olmadığını, kütüphaneleri ise dil abidelerini toplayan müzeler olarak görür. Ona göre dil, bir kitap olduğuna göre onlara duygu, düşünce, hayal müzeleri demek gerektiğini belirten Kaplan; biz eskiden yaşamış insanların edebî tecrübelerini, inanç ve

değerlerini eserlerden öğreniriz. Aslında dili hem şekil hem muhtevasıyla inceleyen filolojinin gayesi, insan kültürünü tanımaktır. Fakat bu görüşe ancak dil ile kültür arasındaki bağlantıyı görenler ulaşabilir görüşünü benimsemektedir (Kaplan, 1998).

2.5.1.3 Metinlerin Milli Öğeleri Barındırması

Eğitimin meydana gelebilmesi, toplumsal bir atmosferin varlığıyla mümkün olmaktadır. Bu nedenle de eğitim düşüncesi, toplumun sahip olduğu düşüncenin etrafında şekillenmek durumundadır. Dolayısıyla bireyin eğitimiyle ilgili bütün faaliyetleri, toplumsal zemine dayanan düşüncelerin birer yansıması olarak kabul edilmektedir (Akyüz, 1991: 156). Topluma ait özellikleri içinde barındıran o kültürün öğelerini içeren metinlerle bu durumun sağlanması daha mümkün olacaktır.

Eğitim ile toplum arasındaki bağlantının temel nedeni, biçim ve şartlardaki farklılaşmaya rağmen, bütün toplumlardaki eğitilmek ve öğretilmek zorunluluğunun duyulmasıdır. Her toplum, yapısını taze insan kaynakları ile yenilemektedir. İnsanlar bir taraftan ölürken, diğer taraftan yenileri dünyaya gelirler. Toplumun bu yeni üyeleri, başlangıçta gerek kendi ihtiyaçlarını karşılamak için gerekse ileride kendilerine öğretilmesi gereken “kültür geleneği” açısından yardıma muhtaçtırlar. Bu nedenle, her kültür sahip olduğu eğitim sistemi ile, topluluğun gelenek, pratik bilgi ve teknik, ahlak ve dil kuralları ile ilgili davranışlarını bazı tarzlarla kuşaktan kuşağa aktarır. Diğer bir ifadeyle, bir insanı içinde yaşadığı toplumun ve kültürün bir üyesi haline getiren süreç “ham insan tabiatının yoğrulması”dır. Bu yoğrulma işi ise, öğrenme aracılığıyla gerçekleşir. Başka bir ifadeyle, insanın öğrenme yolu ile sonradan kazanmış olduğu birtakım davranışların dahil olduğu bir yoğrulma işidir bu. Kısaca kişilik geniş ölçüde bir öğrenme ürünüdür. Bunda kültürün büyük payı vardır. Çünkü öğrenimin çoğu ilgili toplum tarafından tayin ve kontrol edilir (Erdentuğ, 1982: 373).

“Eğitimi toplumun bütün bir faaliyeti şeklinde dile getirmek mümkün olduğu gibi, aynı zamanda, eğitimin bir toplumun topyekün hayatından başka bir şey olmadığını da söylemek yanlış sayılmaz. Daha doğrusu eğitim, toplumu aksettirir; toplum da eğitimde ifadesini bulur. Bu etkileşim göz önüne alındığında, eğitim ve toplum arasındaki karşılıklı

ilişkiler, eğitime toplumun damgasının basılmasına sebep olduğu gibi, toplum da eğitimin sunduğu kimliği kazanır” (Kurt, 2000: 39). Bütün bu düşünceler bize şunu göstermektedir ki toplumun oluşturduğu hafıza eğitimin beslediği bir kaynaktır. Bu kaynağı kullanırken öğrencilere metin yoluyla uygun zemin sağlandığı takdirde bireylerin toplumsal kazanımları artacak eğitim ve toplumun iç içe geçmiş olan süreci ders kitapları ile de sağlanacaktır.

“Bireyin toplumsallaşmasında rol oynayan kurumlar aynı zamanda onun kişiliğinin de şekillenmesinde etkilidir. Çünkü, bireyler dünyaya geldiklerinde beraberlerinde bir kişilik getirmemişlerdir. Bireylerin kişiliği, toplumun gerek kolektif vicdanından gerekse mesleği ve ihtisası dolayısıyla bağlı olduğu örflerinden meydana gelir. Buna göre, bireylerin kişiliği, sosyal kişiliğin yansımasından başka bir şey değildir” (Gökalp, 1992: 118). Anlaşılacağı üzere toplum ve bireyin birbirinden ayrılmaz birer bütün olduğu ve bunun da eğitim sürecinde göz önünde bulundurularak tercih edilen metinlerin milli kültür kapsamında olması önem arz etmektedir.

“Halk şairlerimizin döneminin kültürünü asırlar boyu işlediği eserlerinin günümüz nesline aktarılırken bir araç olarak kullanılması yerinde bir karar olacaktır. Nitekim bu konuyla ilgili olarak Ülken şöyle demektedir, Eğitim, ruh ve karakteri şekillendirerek, fert ve millete değerler kazandırmaktadır. Milletlerin yaşayış ve düşünüşüne ait bütün değerlerini tarihi süreç içerisinde nesilden nesile aktararak ve de geliştirerek sürdürdüğü çalışmaların en büyüğü eğitim çalışmalarıdır” (Ülken, 1967: 11).

Eğitim, Türkçe’de “eğmek” mastarından veya “eğ” emri kipinden türetilmiş bir terimdir. Eğitim, şekil ve biçim verme, yön ve istikamet gösterme, zarifleştirme demektir (Sezgin, 1991: 6). Bu özelliğiyle eğitim, bireyin siyasal sistemin istediği şekilde bir insan olması yolunda çaba göstermesi anlamına götürülebilmektedir. Dolayısıyla eğitim, toplumu yöneten egemen için vazgeçilmez bir öğedir. Toplumu yönetmek, insanların eylemlerini yönetmek demektir (Kaplan, 1999: 25). Kaplan’ın da üzerinde durduğu nokta olan eğitim politikası gereği milli eğitim anlayışına uygun milli öğeleri içeren metinlerin tercihi uygun olacaktır. Bu metinlerin eğitim – öğretim ortamlarında bir araç olarak kullanılması eğitimin niteliğini değiştirecek güçtedir. Çünkü “edebiyat eserleri insana özgü bazı değer ve niteliklerin yerleşip kökleşmesi, toplumsal yaşamın ve çağın gerektirdiği değerlerin benimsenmesi yolunda önemli roller oynar. Kısacası edebi eserler bireysel ve sosyal hayatla ilgili iyiye, güzele ve doğruya yönelme yolunda, yeni

değerler kazandırma yolunda telkinlerde bulunur, insanları bunlar doğrultusunda eğitir” (Kavcar, 1999: 6).

Aksan, bir ulusun yaşayış biçimini, inançlarını, geleneklerini, dünya görüşünü, çeşitli nitelikleri ve hatta tarih boyunca bu toplumda meydana gelen çeşitli olaylar üzerinde hiçbir bilgimiz olmasa, yalnızca dilbilim incelemeleriyle, bu dilin söz varlığının, söz hazinesinin derinliğine inerek bütün bu konularda çok değerli bilgiler ve güvenilir ipuçları edinebileceğimizi ifade etmektedir. Aynı biçimde bir an için tek başına dili ele alarak, belli bir dilin, belli bir dönemdeki bir metnini, yalnızca yabancı öğeler, yabancı etkiler açısından inceleyerek dili konuşan toplumun o süre içinde hangi kültür hareketlerine sahne olduğunu, hangi dış etkiler altında kaldığını saptayabileceğimizi ifade eder (1995: 65).

2.6. İlgili Araştırmalar

Aytan ve Güneş (2017), 2017 Türkçe Öğretim Programına Göre Hazırlanan 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Temaları ve Türleri Üzerine Bir Değerlendirme, adlı makalede, Türkçe ders kitabındaki metinlerin, Türkçe öğretim programına uygunluğunu incelemişler ve ders kitabında yer alan türleri ve temaları ve bunların sıklıklarını tespit etmişlerdir.

Çeçen ve Çiftçi (2007), “İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi adlı çalışmada, tür ve tema seçimini, öğrenci görüşlerine başvurarak ilgi ve ihtiyaç analizine göre incelemişler ve tür ve tema seçiminin, öğrenci görüşlerine başvurarak ilgi ve ihtiyaç analizine göre yapılmasının yararlı olacağını tespit etmişlerdir.

MEB (2019) programında her kitapta toplamda 8 adet tema yer aldığı, öğretim programında zorunlu temalar dışında toplam 13 adet seçmeli tema olduğu incelenmiş, zorunlu olarak ders kitaplarında yer alması gerektiği belirtilen “Erdemler”, “Milli Kültürümüz” ve “Milli Mücadele ve Atatürk” temalarının her sınıfta bulunduğu tespit edilmiştir.

Özbay ve Çeçen (2012), Türkçe Ders Kitaplarında (6-8.Sınıflar) Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi adlı çalışmada, MEB ve özel yayınevi tarafından 6-8. sınıflar için hazırlanan Türkçe ders kitaplarını, metin türü ve temalar bakımından

incelemişlerdir. Araştırma sonucunda tema ve tür bakımından kitapların zengin olduğu tespit etmişlerdir.

Üründü (2011), 6-8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Tema ve Metin Türü Yönünden İncelenmesi adlı tezinde, 6-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri tema ve tür bakımından incelemiştir. Araştırma sonucunda, bazı metinlerin temaya uygun olmadığı, aynı metnin farklı sınıf kitaplarında farklı temalara yerleştirildiğini tespit etmişlerdir.

Yılmaz ve Korkmaz (2016), İlköğretim 1-5.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi adlı çalışmada, ilköğretim 1-5. sınıf farklı yayınevlerine ait Türkçe ders kitaplarındaki metinleri tür ve tema bakımından incelemişlerdir. Araştırma kapsamında 15 ders kitabında bulunan metinlerin tema bakımından incelenmesi sonucunda 15 farklı temaya rastlanmıştır. Araştırma kapsamındaki kitapların tamamında da zorunlu ve seçmeli temaların kriterlere uygun hazırlandığını tespit etmişlerdir.

Türkben (2018). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi adlı çalışmasında, ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan metinleri, tür ve tema açısından incelemiştir. Kitaplarda hangi temalara yer verilmiştir? Ders kitapları arasında temalar açısından bir farklılık var mıdır? Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin türleri ve bu türlerin kitaplara göre kullanım sıklığı nedir? Her kitapta toplam kaç metin türüne yer verilmiştir? Metinlerin temaları bakımından da ders kitaplarının zengin olduğunu söylemek mümkündür sorularına cevap aranmıştır. Araştırma sonucunda halk edebiyatı temalarının bazılarının Türkçe Öğretim Programında olduğu ancak ders kitaplarına çok az yansıtılabildiği tespit edilmiştir.

Yaylı ve Solak (2009) “İlköğretim ikinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Türler Açısından incelenmesi” başlıklı makalelerinde, ikinci kademe ders kitaplarını türlerin dağılımı, sıklıkları ve sayıları açısından incelemişlerdir. MEB, Koza, Pasifik ve Batu yayınevlerine ait 6, 7 ve 8. sınıf kitaplarında (2006–2007 yılı kitapları) bulunan 155 metnin incelenmiş ve yayınevleri arasında mukayeseler yapılmıştır. Bulgularda, bazı metin türlerinin yıl içerisinde sadece bir kere verilmesini olumsuz karşılamaktadırlar. Pasifik 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda verilmesi zorunlu olan tiyatro türünün verilmediğini tespit etmişlerdir. Pasifik Yayınevi’ne ait kitaplarda metin türü olarak “didaktik metin, düşünce yazıları” gibi isimlerin kullanılmasını doğru bulmamaktadırlar. MEB 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda eleştiri türünün bulunmayışının, Türkçe Dersi

Öğretim Programıyla örtüşmediğini vurgulamaktadırlar. Sonuç kısmında ise yayınevlerinin metin türü dağılımında fazla titiz davranmadıkları, önemli türlere yer vermedikleri, öğrenci seviyesinin göz ardı edildiği, metinler arası okumaya önem verilmediği vurgulanmıştır. Araştırmacılara göre, MEB 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan "Mavisini Yitirmiş Yaşamak" metninin 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda kullanılmasının öğrenci seviyesinin göz ardı edildiğini göstermektedir.

Okur (2010: 127–128)'un "Türkçe Ders Kitaplarında Metinlerin Türsel Özellikleri" başlıklı çalışmasının sonuç kısmında, metin türleri ile ilgili şu ifadeler dikkat çekmektedir: "Çağın gereksinimlerine göre türlerde yapı ve içerik bakımından değişiklik gösterebilirler. Ders kitaplarında türler, türünün en güzel örneğinden seçilmeli; ama okunduğu dönemle de kopuk olmamalıdır. Öğrenci okuyacağı metinlerle türleri ayırt edebileceği gibi edebiyata da giriş yapacaktır. Bu sebeple ders kitaplarında o türe ait en eski, en bilinen, en güzel örneğe yer verileceği gibi; bulunduğu döneme ait en bilinen en güzel örneğe de yer verilmelidir."

Yağmur (2010) ise Türkçe ders kitaplarını üst düzey becerileri geliştirme yeterliliği bakımından incelediği çalışmasında önemli tespitlere yer vermiştir: "Türkçe ders kitaplarına bakıldığında, PISA gibi uygulamalarda temel kabul edilen birçok ögenin okuma etkinliklerinde yer almadığı görülmektedir. Her şeyden önce, Türkçe ders kitapları metin çeşitliliği açısından çok kısıtlıdır. Çoğunlukla hikâye türünden anlatsal metinlerin ve estetik anlayıştan yoksun basit şiirlerin/şiirciklerin kullanıldığı, zaman zaman da söyleşimsel metinlere yer verildiği görülmektedir. Çalışma kitaplarındaki etkinlikler incelendiğinde ise, metin çalışması kavramının kesinlikle olmadığı görülmektedir. Birbirinden kopuk ve bilişsel işleme düzeyi çok düşük etkinliklerle öğrencilerin dil gelişimini sağlamak olanaklı olamamaktadır."

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analizinin nasıl yapıldığı üzerinde durulmuştur.

3.1. Araştırmanın Modeli (Deseni)

Tarama metodu ile halk şiiri antolojileri taranmış, örneklem olarak evreni yansıttığı düşünülen 13 şair seçilmiştir. Yıldırım betimsel tarama modelini şöyle tanımlar: “Nitel araştırma, teori oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı oldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır” (Yıldırım, 1999: 10).

3.2. Evren ve Örneklem

Türkçe öğretim programının temaları ve tarama sonrası evreni yansıttığı düşünülen 13 şairin şiirlerinin temaları örneklem olarak seçilmiştir. Muğla ili örneğinde MEB tarafından okullara verilen:

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı – Anıttepe Yayıncılık,
6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı – Eko Yayıncılık,
7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı – Özgün Yayınları
8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı – MEB Yayınları kitapları örneklem olarak seçilmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Türkçe öğretim programı ve bazı halk şairlerinin şiirleri örneğinde temalar tarama metodu ile tespiti. Okullarda halen kullanılmakta olan Türkçe ders kitaplarından tarama metodu ile mevcut temalar tespit edilmiştir. Kaynaklar kütüphaneler, kitabeveleri ve internet ortamında taranarak ilgili kaynaklar tespit edilmiştir. Türkçe Öğretim Programında yer alan çalışmalardan faydalanılarak çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Bazı halk şairlerinin şiirleri tarama metodu ile belirlenip bulunduktan sonra, doküman analizi tespit edilmiştir. Türkçe öğretim programı ile karşılaştırma yapılarak elde edilen sonuçlar ortaya konulmuştur. Türkçe ders kitaplarında yer alan temalar göz önünde bulundurularak Türkçe Öğretim Programı ile kıyaslanarak analiz yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Türkçe Programındaki Temaların Yer Alma Durumundaki Değişkenlik Nedir?

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın uygulanması sürecinde her sınıf düzeyinde 8 tema işlenmesi öngörülmüştür. Bu temalardan; “Erdemler”, “Millî Kültürümüz”, “Millî Mücadele ve Atatürk” temalarının her sınıf düzeyinde işlenmesi zorunludur. Zorunlu temalar dışında verilen diğer temalar seçmeli olup kitap yazarlarınca belirlenecektir. Öğrenme öğretme sürecinde işlenmesi ve öğretim materyallerinde yer verilmesi öngörülen temalar ve bu temalarla ilgili konular Tablo 2’de sunulmuştur (MEB, 2019: 15).

Tablo 2. Türkçe Programında Temaların Yer Alma Durumundaki Değişkenlik

<i>Türkçe Programında Temalar</i>
<p>ERDEMLER</p> <p>Ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb.</p>
<p>MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ</p> <p>Aile, bayrak, büyüklerimiz, dinî bayramlar, gelenekler, geleneksel sporlar, insan ilişkileri, kültürel miras, mekânlar, millî bayramlar, şehirlerimiz, sıra, tarihî mekânlar, tarihî şahsiyetler, tarihî eserlerimiz, Türkçe, vakıf kültürü, vatan, yurdumuz vb.</p>
<p>MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK</p> <p>15 Temmuz, Atatürk, Çanakkale, cesaret, Cumhuriyet, fedakârlık, gazilik, İstiklâl Marşı, kahramanlık, Kut’ül Amare, millî egemenlik, millî irade, millî kimlik, millî mücadele, Sarıkamış Harekâtı, şehitlik, vatanseverlik vb.</p>

BİREY VE TOPLUM

Ana dili, adalet, barış, bireysel farklılıklar, çok dillilik, çok kültürlülük, dayanışma, devlet, dezavantajlı gruplar, empati, eşitlik, farklılıklara saygı, gurbet, haram, hayat becerileri, helal, hukuk, hükümet, iktidar, kardeşlik, kent kültürü, komşuluk ilişkileri, kul hakkı, kültürel farklılıklar, küreselleşme, medeniyet, meslekler, misafirperverlik, selamlaşma, siyaset, sosyal içirme, sosyokültürel farkındalık, toplumsal kurallar, vatandaşlık, zaman yönetimi vb.

OKUMA KÜLTÜRÜ

Bilgi okuryazarlığı, çoklu okuryazarlık, dijital okuryazarlık, dil sevgisi, edebî şahsiyetler, e-kitap, eleştirel okuryazarlık, kitabevi, kitaplar, kütüphaneler, metinler arasılık, okuma alışkanlığı, okuma serüveni, okuma sevgisi, okur kimliği, sözlük kültürü, süreli yayınlar, teknoloji okuryazarlığı, yaratıcı okuma, yazılı kültür, z-kitap, z-kütüphane vb.

İLETİŞİM

Aile iletişimi, bilgi iletişimi, diğer canlılarla iletişim, etkili iletişim, iletişim becerileri, insanlarla iletişim, kitle iletişim araçları, komşuluk, kültürel iletişim, kültürler arası iletişim, medya okuryazarlığı, öğrenci hareketliliği, öğrenci öğretmen iletişimi vb.

HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

Bireysel haklar, birinci kuşak haklar, çocuk hakları, demokrasi, din ve vicdan özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, eğitim hakkı, engelli hakları, eşitlik, haberleşme özgürlüğü, hakkını savunma, hasta hakları, hayvan hakları, ifade özgürlüğü, ikinci kuşak haklar, inanç hakkı, insan hakları, kişi dokunulmazlığı, merhamet, özel hayatın gizliliği, özgürlükler, seyahat özgürlüğü, temel hak ve özgürlükler, toplumsal cinsiyet adaleti, toplumsal cinsiyet eşitliği, yaşama hakkı vb.

KİŞİSEL GELİŞİM

Başarı, beceri, çalışkanlık, çatışma yönetimi, empati, girişimcilik, karar verme, kendini tanıma, kişilik tipleri, meslek seçimi, motivasyon, öğrenmeyi öğrenme, olumlu düşünme, öz denetim, öz eleştirisi, öz güven, öz saygı, sorumluluk, sosyal gelişim, yetenek, yeterlilik, zaman yönetimi vb.

BİLİM VE TEKNOLOJİ

Bilim insanları, bilim okuryazarlığı, bilişim okuryazarlığı, etik, girişimcilik, haberleşme, hayal gücü, iletişim, keşif ve icatlar, matematik okuryazarlığı, merak duygusu, olay, olgu, patent, sosyal medya, tasarım, teknoloji, telif, ulaşım, yenilikçilik vb.

SAGLIK VE SPOR

Adil oyun, beden eğitimi, beden sağlığı, beslenme, centilmenlik, dengeli beslenme, hareketlilik, hastalıklardan korunma, ilaç kullanımı, ilk yardım, öz bakım, ruh sağlığı, sağlıklı beslenme, sağlıklı yaşam, spor kültürü, sportmenlik, temizlik, uyku vb.

ZAMAN VE MEKÂN

Çevremiz, evimiz, geçmiş şimdi gelecek, gezginler, odamız, okulumuz, şehirler, sınıfımız, ülkeler vb.

DUYGULAR

Bağışlama, beğenme, duygu yönetimi, heyecan, kaygı, kıskançlık, korku, mutluluk, özlem, sevgi, sitem, takdir etme, umut, üzüntü, veda, yalnızlık vb.

DOĞA VE EVREN

Bitkiler, canlılar, çevre, çevrenin korunması, doğa, doğa olayları, doğal afetler, dünya, evren, gece, gezegenler, gündüz, hayvanlar, iklim, kar, manzaralar, mevsimler, renkler, uzay, yağmur, yeryüzü, yıldızlar, zaman bilinci vb.

SANAT

Afiş, bale, cilt, söz sanatları, ebru, edebiyat, estetik, estetik duyarlılık, festival, fotoğraf, gala, geleneksel sanatlar, gölge oyunu, grafik, grafiti, heykel, mimari, minyatür, müzik, opera, özgünlük, pandomim, peyzaj, resim, seramik, sinema, tezhip, tiyatro, yenilikçi düşünme vb.

VATANDAŞLIK

Adalet, alın teri, çalışma, emek, eşitlik, göç, göçmenlik, görev bilinci, hukukun üstünlüğü, iş birliği, mültecilik, özgürlük, paylaşma, sorumluluk, üretme, vergi bilinci vb.

ÇOCUK DÜNYASI

Çocuk kültürü, çocuk müzesi, dijital oyunlar, eğlence, geleneksel çocuk oyunları, hayal, hobiler, keşif, lunapark, merak, mizah, okul, oyun, oyuncak, rüya, sokak oyunları vb.

4.2 Türkçe Ders Kitaplarında Temaların Yer Alma Durumundaki Değişkenlik Nedir?

Türkçe ders kitaplarında yer alan temaların değişkenlik durumlarına yönelik olarak yapılan taramalar neticesinde birtakım bulgulara ulaşılmıştır. Bulguların incelenmesi öncesinde otoritelerin görüşlerine değinmek yerinde görülmektedir.

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrenciyi ders kitabının dışındaki yazılı kültüre, bilgi kaynaklarına yakınlaştırması, edebiyat dünyasını merak ettirmesi, başka sanatsal eylemlere yönlendirmesi; nitelikli ve düzeye uygun yazınsal ve bilgilendirici metinlerle buluşması ile olanaklıdır. Metin olma ölçütlerine sahip ve türünün özelliklerini yansıtan; başka bir deyişle derin ve yüzey yapısında tutarsızlıklar bulundurmeyen metinler, okuduğunu anlama-anlamlandırma sürecinde okuruna yardım eden metinlerdir. Metinsellik ölçütlerini taşıyan (yazınsal ya da bilgilendirici hangi türe aitse türünün özelliklerini yansıtan), çocuğun gelişimsel özelliklerine uygun bir anlamsal ve biçimsel yapıya sahip bir metin aynı zamanda içerikte bulunması gereken eğitim-öğretim ilkelerinin de gerçekleşmesini sağlamış olur ve bu ilkelere hizmet eder (Canlı, 2014: 115-116).

İlköğretimde görev yapan öğretmenlerin fonetik-semantik ilişkisini kavrayabilmeleri için Türkçe ders kitaplarında yer alması beklenen halk şiiri örnekleri, öğrencilerin duygu ve düşünce dünyalarının gelişmesini ve zenginleşmesini sağlayacaktır. Öğretmenlerin, öğrencilerin duygu ve düşünce dünyalarını zenginleştirecek kavramlar dünyasına girmeleri ancak fonetik-semantik ilişkili çalışmalarla tespit edilecek, sağlıklı örneklerin Türkçe ders kitaplarına girmesiyle mümkün olacaktır. Fonetik-semantik ilişkisi sağlıklı kurulan şiir ve metin örneklerinden oluşan Türkçe ders kitapları öğrencilerin dil becerilerinin gelişmesini sağlayacaktır. İlköğretim Türkçe ders kitaplarında halk şiiri örneklerinin bulunması alan eğitimi açısından şüphesiz önemlidir.

Öğrencilerin kendi kültürlerini tanımaları ve okuma zevki kazanmaları için, fonetik-semantik ilişkisinin kuvvetli olduğu tespit edilen halk şiiri örnekleri ile karşılaştırılmaları faydalı olacaktır (Açık Önkaş, 2011: 140).

Milli eğitim anlayışıyla okullara merkezi olarak Bakanlık tarafından dağıtılan kitaplar örneklem olarak alınmıştır. MEB tarafından okullara dağıtılan ders kitaplarında yer alan metinler göz önüne alınarak oluşturulan tema tablosu aşağıda verilmiştir.

Tablo 3. Türkçe Ders Kitaplarında Temalar

<i>Kitaplar/Temalar</i>	<i>5.SINIF (Anittepe Yayıncılık)</i>	<i>6.SINIF (Eko Yayıncılık)</i>	<i>7.SINIF (Özgün Yayıncılık)</i>	<i>8.SINIF (MEB Yayıncılık)</i>
BİREY VE TOPLUM	X	YOK	YOK	X
MİLLİ MÜCADELE VE ATATÜRK	X	X	X	X
DOĞA VE EVREN	X	X	X	X
MİLLİ KÜLTÜRÜMÜZ	X	X	X	X
VATANDAŞLIK	X	X	YOK	X
SAĞLIK VE SPOR	X	YOK	YOK	
ERDEMLER	X	X	X	X
BİLİM VE TEKNOLOJİ	X	X	X	X
ÇOCUK DÜNYASI	YOK	X	YOK	YOK
SANAT	YOK	X	X	YOK
DUYGULAR	YOK	YOK	X	YOK
KİŞİSEL GELİŞİM	YOK	YOK	X	YOK
ZAMAN VE MEKAN	YOK	YOK	YOK	X

Türkçe Öğretim Programında 5.6.7. ve 8.sınıflar için zorunlu temalar Milli Mücadele ve Atatürk, Milli Kültürümüz ve Erdemler temalarıdır. Bütün kitaplarda bu temaların yer aldığı görülmüştür. Seçmeli temalar içerisinde Doğa ve Evren, Bilim ve Teknoloji temaları da bütün kitaplarda yer almaktadır.

Diğer seçmeli temalar kitaplarda yer alma durumu değişkenlik göstermektedir. Seçmeli temalardan; Vatandaşlık teması 5.,6. ve 8.sınıfta yer almaktadır. Birey ve Toplum teması 5. ve 8.sınıf kitaplarında bulunmakta; Sanat teması 6. ve 7.sınıf kitaplarında yer almaktadır. Sağlık ve Spor teması sadece 5.sınıf kitabında, Çocuk Dünyası teması sadece 6.sınıf kitabında, Kişisel Gelişim ve Duygular teması sadece 7.sınıf temasında, Zaman ve Mekan teması sadece 8.sınıf kitabında yer almaktadır. Çocuk Dünyası teması 5.sınıf kitabında yer alabilirdi. Kişisel Gelişim temasının bütün sınıflarda olması gerekliliği düşünülmelidir.

4.3 Halk Şairlerinin İşledikleri Temalarla Türkçe Öğretim Programında Yer Alan Temaların Örtüşme Durumu Nedir?

Tablo 4. Şairler ve Yaşadıkları Yüzyıllar

	YAŞADIĞI YÜZYIL	ŞAİR ADI
1	13. Yüzyıl	YUNUS EMRE
2	15. Yüzyıl	HACI BAYRAM VELİ
3	15. Yüzyıl	KAYGUSUZ ABDAL
4	16. Yüzyıl	PİR SULTAN ABDAL
5	16. Yüzyıl	KÖROĞLU
6	17. Yüzyıl	KARACAOĞLAN
7	17. Yüzyıl	AŞIK ÖMER
8	17. Yüzyıl	GEVHERİ
9	18. Yüzyıl	DADALOĞLU
10	19. Yüzyıl	ERZURUMLU EMRAH
11	19. Yüzyıl	DERTLİ
12	19. Yüzyıl	RUHSATİ
13	20. Yüzyıl	AŞIK VEYSEL

Aşk, tabiat, ayrılık, hasret, ölüm, yiğitlik, toplum, din, zamandan şikayet, özlem, sevgi, tasavvuf konuları halk edebiyatının işlenen belli başlı temalarıdır, halk şairlerinin şiirlerinde işledikleri temalara betimsel tarama metodu ile çeşitli antolojilerden ulaşılarak aşağıda verilen tablo oluşturulmuştur. Görülen o ki belirlenen temalardan Türkçe Öğretim

Programında yer almayan alt temalar; tasavvuf, ilahi aşk, beşeri aşk ve toprak sevgisi temalarıdır.

Tablo 5. *Şairler ve İşledikleri Belirgin Temalar*

	<i>Şairlerin adı</i>	<i>İşledikleri belirgin temalar</i>
1	YUNUS EMRE	<i>AŞK- SEVGİ</i>
2	HACI BAYRAM VELİ	<i>ÖZBİLİNÇ- GÖNÜL</i>
3	KAYGUSUZ ABDAL	<i>İNSAN/DOĞA SEVGİSİ</i>
4	PİR SULTAN ABDAL	<i>DOSTLUK/BAĞLILIK</i>
5	KÖROĞLU	<i>KAHRAMANLIK</i>
6	KARACAOĞLAN	<i>DOĞA / AŞK</i>
7	AŞIK ÖMER	<i>SEVGİ- SADAKAT</i>
8	GEVHERİ	<i>AŞK- SEVGİ</i>
9	DERTLİ	<i>TASAVVUF-BEŞERİ AŞK</i>
10	ERZURUMLU EMRAH	<i>AŞK- GURBET</i>
11	DADALOĞLU	<i>KAHRAMANLIK</i>
12	AŞIK VEYSEL	<i>KÖY HAYATI- TOPRAK</i>
13	RUHSATİ	<i>KÖY HAYATI- HALK KÜLTÜRÜ</i>

Türk kültürünün şekillenmesinde büyük öneme sahip olan İslami dönem edebiyatı da diyebileceğimiz tekke tasavvuf edebiyatının öğrencileri eğitmekte yeteri kadar kullanılmadığı görülmüştür. Tasavvuf ve ilahi aşk temalarının ortaokul yaşlarında çocuklara Türkçe derslerinde de verilerek ruhsal olgunluklarının gelişmesine katkı sağlayacak şiirler seçmek yerinde olacaktır. Bu konuyla ilgili olarak Coşkun ve Açık şöyle der: “Estetik ve duygu yönüyle insanı manevî olarak besleyen şiir, insanda yeni hayat görüşlerinin oluşmasını sağlayan en önemli edebiyat ürünlerinden biridir (Coşkun ve Açık, 2006: 18)”.

Halk şairlerinin işledikleri temalar bağlamında mevcut ders kitaplarında yer alan temalar üzerinde yaptığımız tarama neticesinde Türkçe Öğretim Programı ile Türkçe ders kitaplarında kullanılan temaların durumu aşağıda verildiği şekildedir.

Türkçe öğretim programında “Duygular” temasında; bağışlama, beğenme, duygu yönetimi, heyecan, kaygı, kıskançlık, korku, mutluluk, özlem, sevgi, sitem, takdir etme, umut, üzüntü, veda, yalnızlık vb. konular tavsiye edilmektedir. Türkçe ders kitaplarında seçmeli bir tema olan “Duygular” teması, sadece 7. Sınıf yazarlarınca seçilmiştir. Burada alçak gönüllük, yaratıcılık, yapıcı olmak ana fikrini veren metinlere yer verilmiştir. Halk şiirinin “Duygular” temasına uygun aşk, sevgi, özlem, hasret konulu pek çok şiir örneğinin olduğu görülmektedir. Ancak ders kitaplarına bu örneklerin konulmadığı bulgulanmıştır.

Türkçe öğretim programında “Doğa ve Evren” temasında; bitkiler, canlılar, çevre, çevrenin korunması, doğa, doğa olayları, doğal afetler, dünya, evren, gece, gezegenler, gündüz, hayvanlar, iklim, kar, manzaralar, mevsimler, renkler, uzay, yağmur, yeryüzü, yıldızlar, zaman bilinci vb. konular tavsiye edilmiştir. Türkçe ders kitaplarında “Doğa ve Evren” temasında, insan ve tabiat sevgisi, hayvan sevgisi, çevre temizliği, hayvan sevgisi konularının işlendiği görülmektedir. Doğa ve evren temasında halk şairlerinin şiirlerinde tabiat, doğaya özlem, sevgi konularının çokça işlendiği görülmektedir. Ancak ders kitaplarına bu örneklerin konulmadığı bulgulanmıştır.

Türkçe öğretim programında “Zaman ve Mekan” temasında; çevremiz, evimiz, geçmiş şimdi gelecek, gezginler, odamız, okulumuz, şehirler, sınıfımız, ülkeler vb. konular tavsiye edilmiştir. Türkçe kitabında “Zaman ve Mekan” temasında, eşref saat adlı bir parça ve Türkiye / peri bacaları adlı mekana dair 2 metin konulduğu bulgulanmıştır. “Zaman ve Mekan” temasında halk şairlerinin zamandan şikayette bulunduğu pek çok şiiri yer almaktadır, Türkçe ders kitaplarına bu şiirlerin konulmadığı bulgulanmıştır.

Türkçe öğretim programında “Erdemler” temasında; ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb. konular tavsiye edilmiştir. Türkçe ders kitaplarında, iyimserlik, kötümserlik, dürüstlük, insan sevgisi gibi konuların işlendiği tespit edilmiştir. Halk şiirinde “Erdemler” temasına uygun, halk şairlerinin pek çoğunun yiğitlik, cesaret konulu şiirleri mevcuttur. Ancak Türkçe ders kitaplarına bu şiir örneklerinin konulmadığı bulgulanmıştır.

Türkçe ders kitaplarının Türkçe Öğretim Programı ile karşılaştırılarak varılan sonuca göre mevcut temaların yanı sıra bunlara ilave olarak daha fazla şiire yer verilmesinin ve daha fazla temanın kitaplarda yer almasının faydalı olabileceği kanaati oluşmuştur. Nitekim şiir dilinin ortaokul yaş grubunun gelişim süreçleri de göz önüne alındığında ne kadar etkili olacağı aşikardır. Bu konuyu destekler nitelikte Akyol şöyle demektedir.

Bir üst dil ürünü olan şiirin, çocuğun duygu dünyasının gelişmesinde ayrı bir yerinin olduğu muhakkaktır. Şiir kısa mısralardan oluşması ve ahenk yönü ile çocuğu nesirden farklı olarak daha sıkı sarar. Şiir, çocuğun algı dünyasına renk getiren, hayal gücünü geliştiren unsur olarak oldukça önemlidir. Şiirsellik çocuğun doğasında vardır. Şarkılara tempo tutarken, oyun oynarken çocuktaki şiirselliği hissedebiliriz. Şiir dili güldürebilir, hayal ettirebilir, hüzünlendirebilir, coşturabilir, cesaretlendirebilir, geçmişe ve geleceğe götürebilir. Bütün bu farklılıkları yaşamak şiirlerle mümkün olabilir (Akyol, 2006: 121).

Dil ve edebiyat eğitiminin amacı, öğrencilere dil bilinci ve estetik kazandırmaktır. Bunun için de ilköğretimin ilk yıllarından itibaren öğrenciler, insanın maddî ve manevî dünyasını oluşturan, etkileyen, şekillendiren kelime ve kavramlarla tanıştırılmalı; öğrencilerin, söz konusu kelime ve kavramlar hakkında ilk öğretim yıllarından itibaren, seviyelerine göre kısa veya uzun konuşmalar yapmaları, şiir okumaları sağlanmalıdır. Her sene, öğrencilerin kelime hazineleri biraz daha zenginleştirilmelidir. Edebiyat eğitiminde, şiire en üst seviyede yer verilmelidir. Bunun için, özellikle dil bilinciyle yazılmış estetik şiirler seçilmelidir. Bu şiirler, öğrencilere model olmak maksadıyla, öğretmen tarafından “öbek-anlam-beden dili-parçalarüstü birimler” uyumuyla okunmalı ve böylelikle öğrencilere model olunmalıdır. Böyle bir eğitimle, bir süre sonra öğrenciler, şiir okuma becerisine sahip olacaklardır. Şiir okuma becerisine sahip olmak, “öbek- anlam- beden dili – parçalar üstü birimler” uyumu oluşturabilme, dolayısıyla dil bilincine sahip olma manasına gelir (Çoşkun ve Açık: 2006: 17-18).

Türkçe ders kitaplarında daha fazla şiir türünde eser verilmesi gerektiğinin bir başka önemli dayanağını da Açık Önkaş şöyle ifade etmektedir, “Şiirler dilin söz varlığı açısından, inşad becerisini geliştirmede önemli araçlardır. Bir şiiri, bir söylevi, bir edebî metni konuya uygun olacak şekilde çeşitli vurgularla, el, yüz, gövde hareketleriyle canlandırarak okumayı sağlayan inşad becerisi, şiirler vasıtasıyla çocuklara

kazandırılabilir. Bunları kazanamayan çocuğun anlatımı zengin olmaz ve donuk bir ifadesi bulunur, duygular hareketlere, jest-mimiklere yansımaz. Çocuklara inşad becerisini kazandırmanın yolu şiirlerden geçmektedir, bu manada şiir türü çocuk edebiyatında önemlidir” (Açık Önkaş, 2009: 9).

Türkçe dersinin temel amacı, ana dilini doğru ve kurallarına uygun kullanabilen, sağlıklı ve etkili iletişim kurabilen öğrenciler yetiştirmektir. Okul öncesinde öğrencilerin zihin ve dil gelişimi için sözcük hazinesini geliştirecek, onlara belli değerler ve davranışlar kazandıracak edebî türler, fonetik-semantik ilişkisini sağlıklı olarak çocukta algılayacak örnekler, Türkçe ders kitaplarında yer almalıdır. Alan uzmanları tarafından fonetik-semantik ilişkisi incelenmiş lirik özelliği ön planda olan halk şiiri örneklerinin ders kitaplarına konulması, bu bakımdan son derece önemlidir (Açık Önkaş, 2011: 140). Bütün dayanaklara bakıldığında Türkçe ders kitaplarında halk şairlerinin şiirleri ile öğrencilere birçok temanın kavratılması ve aynı zamanda birtakım becerilerin kazandırılmasını sağlamak ehemmiyet arz etmektedir. Bu noktada Türkçe ders kitaplarına halk şairlerinin işledikleri belirgin temalar göz önünde bulundurularak seçkin şiirlerinden örnekler yer verilmesi yerinde olacaktır.

Yunus Emre'nin bu şiirinde yer alan “aşk” teması, Türkçe Öğretim Programında “duygular” teması içerisinde yer alır. Kültürümüzde büyük yer tutan aşk teması, dini tasavvufi öğretiler çerçevesinde “ilahi aşk” şeklinde görülür. Halk edebiyatında büyük yer tutan bu tema, ayrı bir başlık altında Türkçe Öğretim Programında yer alabilir ve öğrencilerimizin ruhsal gelişimlerine katkı sağlamak amacıyla dini tasavvufi öğretiler çerçevesinde ilahi aşk temasına da yer verilebilir. Yunus Emre edebiyatımızda lirikliği güçlü şairlerin başında gelmektedir. Bu bağlamda Açık Önkaş lirikliğin öğrencilere şiirleri yoluyla verilmesi üzerine şunları söylemektedir. Türkçe eğitiminde okuma ve anlama öğretiminin sağlıklı olması için, fonetik-semantik ilişkisinin sağlıklı kurulması gerekir. Şiirin duygusu sağlıklı bir şekilde yansıtılırsa, sesli okuma etkili olacaktır. Bu doğrultuda halk şiiri örnekleri sade, yalın ve içten söyleyişe sahip lirik özellikli şiirler olmaları bakımından son derece önemlidir (Açık Önkaş, 2011: 139).

Yunus Emre

Aşkım aldı benden beni

Bana seni gerek seni

Ben yanarım dün ü günü
Bana seni gerek seni
Ne varlığa sevinirim
Ne yokluğa yerinirim
Aşkım ile avunurum
Bana seni gerek seni
Aşkım aşıklar oldurur
Aşk denizine daldırır
Tecelli ile doldurur
Bana seni gerek seni
Aşkım şarabından içem
Mecnun olup dağa düşem
Sensin dünü gün endişem
Bana seni gerek seni
Sufilere sohbet gerek
Ahilere ahret gerek
Mecnunlara Leyla gerek
Bana seni gerek seni
Eğer beni öldüreler
Külüm göğe savuralar
Toprağım anda çağıra
Bana seni gerek seni
Cennet cennet dedikleri
Birkaç köşkle birkaç huri
İsteyene Ver anları
Bana seni gerek seni
Yunus'dürür benim adım
Gün geçtikçe artar odum
İki cihanda maksudum
Bana seni gerek seni (Güney, 1947).

İlim ilim bilmektir
 İlim kendin bilmektir
 Sen kendin bilmezsın
 Ya nice okumaktır

Okumaktan murat ne
 Kişi Hak'kını bilmektir
 Çün okudun bilmezsın
 Ha bir kuru ekmektir

Okudum bildim deme
 Çok taat kıldım deme
 Eğer Hak bilmez isen
 Abes yere gelmektir

Dört kitabın mânâsı
 Bellidir bir elifte
 Sen elifi bilmezsın
 Bu nice okumaktır

Yiğirmi dokuz hece
 Okursun uçtan uca
 Sen elif dersin hoca
 Mânâsı ne demektir

Yunus Emre der hoca
 Gerekse bin var hacca
 Hepisinden iyice
 Bir gönüle girmektir (Yakıcı, 1991).

Erzurumlu Emrah'a ait Gurbet temalı şiiri incelediğimizde işlenen temanın Türkçe Öğretim Programında Birey ve Toplum temasında yer aldığı aynı zamanda halk şairlerini işledikleri temalar arasında yer alması da göz önünde bulundurulduğunda Türkçe ders kitaplarında bu temaya yer verilmediği tespit edilmiştir. Türkçe Öğretim Programı ve halk şiiri arasında bu temada örtüşmenin sağlanmasına karşın Türkçe ders kitaplarının halk

edebiyatımızın seçkin eserlerinden olan bu gibi şiirlerin yer almadığı görülmektedir. Oysa uygun bu tip örneklerin Türkçe ders kitaplarında yer almasının kültürel zenginliğimizin aktarılmasında bizlere büyük katkısı olacaktır.

Erzurumlu Emrah- Gurbet

Gönül gurbet ele çıkma

Ya gelinir ya gelinmez

Her dilbere meyil verme

Ya sevilir ya sevilmez

Yöğrükür bizim atımız

Yardan atlattı zatımız

Gurbet ilde kıymatımız

Ya bilinir ya bilinmez

Bahçemizde nar ağacı

Kimi tatlı kimi acı

Gönüldeki dert ilacı

Ya bulunur ya bulunmaz

Deryalarda olur bahri

Doldur ver içem zehri

Sunam gurbet elin kahrı

Ya çekilir ya çekilmez

Emrah der ki düştüm dile

Bülbül figan eder güle

Güzel sevmek bir sarp kale

Ya alınır ya alınma (Güney ve Güney, 1950).

Dadaloğlu'na ait bu şiirde “yiğitlik” teması işlenmiştir. Türkçe Öğretim Programında Erdemler temasında yer alması beklenen bu konunun, ders kitaplarında da yer alması önemlidir. Yiğitlik temasının örneklerine Türkçe ders kitaplarında yer verilerek öğrencilerin bu erdemi yaşamış ve yazılmış halk şiiri örnekleri üzerinden kazanmaları faydalı olacaktır.

Dadaloğlu

Sana derim sana Hasan Kalesi
 Alt yanında dövüş oldu yön oldu
 Yiğit olan yiğit çıktı meydana
 Koç yiğitler arap ata bin oldu

Akşamki gördüğüm Şu kara düşler
 Hesaba gelmedi kesilen başlar
 Eyerlen atımı küçük kardaşlar
 Hünkar tarafından bize gel oldu

Akşamınan ikindinin arası
 Aldı beni Şu dünyanın yarası
 Ecel geldi ölmemizin sırası
 Ağladı il-oba gözü kan oldu

Dadaloğlu'm der ki belim büküldü
 Gözümün gevheri yere döküldü
 Üç yüz atlı ile cenge dikildi
 Yüzü geldi iki yüzü dön oldu (Birinci, 1987).

Türkçe Öğretim Programında yer alan Milli Mücadele ve Atatürk temasında işlenen “kahramanlık” teması içerisinde mertlik teması yer almaktadır. Türkçe Öğretim Programı ile halk şiirinin bu teması örtüşmektedir. Bu tema Dadaloğlu'nun altta verilen şiir örneğinde işlenmiştir. Bu metin gibi örnekler, bu temada serbest okuma metni olarak yer alabilir.

Dadaloğlu

Aşğıdan Yusuf Paşa'm geliyor
 Düşmanına karşı koyan mert olur
 Şahin kocasa da vermez avını
 Aslı kurt yavrusu gene kurt olur

Arap atlar yağma oldu arada
 Fitiller işliyor azgın yarada

Bana derler ne gezersin burada
 Ölene dek yüreğimde dert olur
 Küheylanım yedim yedim yederler
 Olanca malımı talan ederler
 Heves güves yaptırdığım odalar
 Korkarım ki düşman konar yurt olur
 Dadaloğlu der ki göründü dağlar
 Aşiret kavgasının görenler ağlar
 Ben de öldüğüme kayırmam beyler
 Zalim düşman üstümüze mert olur (Birinci, 1987).

Aşık Veysel'in şiirinde yer alan "toprak sevgisi" temasının Türkçe Öğretim programında yer alan duygular temasında sevgi teması içerisinde yer aldığı düşünülmektedir fakat Türkçe ders kitaplarında görüldüğü üzere duygular temasına yeterince yer verilmemiştir. Türkçe Öğretim Programında yer alan doğa ve evren teması içerisinde özellikle toprak sevgisi konulu metinlerin yer alması yerinde olacaktır. Türk toplumu geçimini tarım ve topraktan sağlamış bir millet olarak ve inançları gereği toprağın kutsallığı da göz önüne alındığında toprak sevgisi temasının Türkçe Öğretim Programında ve Türkçe ders kitaplarında yer alması yerinde olacaktır.

Aşık Veysel Şatıroğlu

Dost dost diye nicesine sarıldım
 Benim sâdık yârim kara topraktır
 Beyhude dolandım boşa yoruldum
 Benim sâdık yârim kara topraktır
 Nice güzellere bağlandım kaldım
 Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum
 Her türlü isteğim topraktan aldım
 Benim sâdık yârim kara topraktır
 Koyun verdi kuzu verdi süt verdi
 Yemek verdi ekmek verdi et verdi

Kazma ile döğmeyince kıt verdi
 Benim sâdık yârim kara topraktır
 Âdem'den bu deme neslim getirdi
 Bana türlü türlü meyva yedirdi
 Her gün beni tepesinde götürdü
 Benim sâdık yârim kara topraktır
 Karnın yardım kazmayınan belinen
 Yüzün yırttım tırnağınan elinen
 Yine beni karşıladı gülünen
 Benim sâdık yârim kara topraktır
 İşkence yaptıkça bana gülerdi
 Bunda yalan yoktur herkes de gördü
 Bir çekirdek verdim dört bostan verdi
 Benim sadık yârim kara topraktır
 Havaya bakarsam hava alırım
 Toprağa bakarsam dua alırım
 Topraktan ayrılısam nerde kalırım
 Benim sâdık yârim kara topraktır
 Dileğin varsa iste Allah'tan
 Almak için uzak gitme topraktan
 Cömertlik toprağa verilmiş Hak'tan
 Benim sâdık yârim kara topraktır
 Hakikat ararsan açık bir nokta
 Allah kula yakın kul da Allah'a
 Hakkın gizli hazinesi toprakta
 Benim sâdık yârim kara topraktır
 Bütün kusurumuzu toprak gizliyor
 Merhem çalıp yaralarımı düzlüyor
 Kolun açmış yollarımı gözlüyor
 Benim sâdık yârim kara topraktır

Her kim ki olursa bu sırra mazhar
 Dünyaya bırakır ölmez bir eser
 Gün gelir Veysel'i bağrına basar
 Benim sâdık yârim kara topraktı (Şatıroğlu, 1970).

Ruhsati'ye ait olan şiirde işlenen umutlu olmak teması tasavvuf düşüncesi ile harmanlanarak işlenmiştir. Bu halk şiir örneği, Türkçe Öğretim Programında duygular temasında yer alan umut teması ile örtüşmektedir. Türkçe ders kitaplarında bu temalar verilirken şiirin lirizm gücünden de faydalanarak daha etkili bir şekilde aktarılması mümkündür. Bu bağlamda lirizmle sunulan temaların öğrencilere yapacağı etki kelimelerin ve duyguların gücü ile yadsınamaz boyutlarda olacaktır.

Ruhsati

Kara gün kararıp kalmaz
 Hemen Allah de Allah de
 Hangi akşam sabah olmaz
 Aman Allah de Allah de
 Sahibimiz çok nazlıdır
 Yanında geçer sözlüdür
 Hemen kalbinde gizlidir
 Aman Allah de Allah de
 Var amma yetmiş bin perde
 Ne göktedir ne de yerde
 Karıncasın komaz darda
 İnan Allah de Allah de
 Sen seni çalma gel taşa
 Niyaz eyle gitmez boşa
 Kulu gibi değil haşa
 Uyan Allah de Allah de
 Ne derdin var ise söyle
 Kalbini müberra eyle

Bu da geçer kalmaz böyle
 Dayan Allah de Allah de
 Ruhsati olma divane
 Günde beş yol dur divana
 Sıdk ile düş asitane
 Uzan Allah de Allah de (Kaya, 1999).

Hacı Bayram-ı Veli'nin şiirinde işlediği kendini bilmek, özbilinç konusu, Türkçe Öğretim Programında kişisel gelişim temasında yer alan konulardandır. Hacı Bayram-ı Veli'nin şiirinde işlediği kendini bilmek, özbilinç konusu, "öz denetim, öz eleştiri, öz güven, özsaygı" kişisel gelişim teması içerisinde değerlendirilebilir. Türkçe ders kitaplarında bu temaya yer verilirken Yunus Emre'nin, Hacı Bayram-ı Veli'nin öğretileri çerçevesinde halk kültüründe önemli yer tutan kendini bilmek teması öğrencilere anlatılarak şiirler yoluyla bireysel gelişimlerine önemli katkılar sağlanabilir. Bireysel anlamda kendisi ile barışık olan öğrencilerin sosyal ve zihinsel gelişimleri, topluma katkıları daha etkin olacağından bu temanın kitaplarda yer alması yerinde olacaktır.

Hacı Bayram-ı Veli

Bilmek istersen seni
 Can içre ara canı
 Geç canından bul anı
 Sen seni bil sen seni
 Kim bildi ef'alini
 Ol bildi sıfatını
 Anda gördü zatını
 Sen seni bil sen seni
 Görünen sıfatındır
 Anı gören zatındır
 Gayri ne hacetindir
 Sen seni bil sen seni

Kim ki hayrete vardı
 Nura müstağrak oldu
 Tevhid-i zati buldu
 Sen seni bil sen seni
 Bayram sözünü bildi
 Bileni anda buldu
 Bulan ol kendi oldu
 Sen seni bil sen sen (Bayramoğlu, 1983).

Kaygusuz Abdal'a ait bu şiirde insan ve insan sevgisi işlenmiştir. Türkçe Öğretim Programında duygular temasında yer alan sevgi teması ile halk şiirlerinde işlenen tema örtüşmektedir. Türkçe ders kitaplarında duygular temasına yeterince yer verilmediği tespit edildiğinden hem Türkçe Öğretim Programına hem de Halk şiirine uygunluğu sağlamak maksadıyla bu şiirler vasıtasıyla öğrencilere insan sevgisi yani hümanizm düşüncesi verilmelidir. Günümüz dünyasında artan şiddet olayları aile içinde yaşanan sorunlar gibi birçok unsur da göz önüne alındığında insan sevgisini şiir lirizmi içerisinde vermek etkili olacaktır.

Kaygusuz Abdal

Bu adem dedikleri
 El ayakla baş değil
 Adem manaya derler
 Suret ile kaş değil
 Gerçi et ü deridir
 Cümlenin serveridir
 Hakk'ın kudret sırrıdır
 Gayre bakmak hoş değil
 Adem mana-yı mutlak
 Ademdedir nutk-ı Hak
 Ademden gafil olma
 Nefsi de serkeş değil

Ademdedir külli hal
 İlm ü hikmet güft ü kal
 Adem katında alem
 Dane-i haşhaş değil
 Adem odur ey hoca
 Gıdası mana ola
 Maksud ademden ahi
 Hayal ile düş değil
 Kendi özünü bilen
 Maksudun bulan kişi
 Hakk'ı bilen doğrudur
 Yalancı kallaş değil
 Bu Kaygusuz Abdal'a
 Aşık demen dünyada
 Nakş ü suret gezetir
 Maksudu nakkaş değil (Güzel, 1981).

Karacaoğlan'a ait olan bu şiirde verilen nasihatler ve vefakar olmanın özellikleri işlenmiştir. Türkçe Öğretim Programında erdemler temasında işlenen “alçak gönüllülük, dayanışma, iyilikseverlik, sadakat, vefa, yardımlaşma” konuları şiirin içerisinde yer almaktadır. Görüldüğü üzere halk şiiri ve Türkçe Öğretim programı bu noktada tam bir örtüşme sağlamaktadır. Türk kültürünün özelliklerinin nesillere aktarımında halk şiirinin yapacağı katkı Türkçe ders kitaplarında bu şiirlere daha çok yer verilmesi sağlanacaktır.

Karacaoğlan

Dinle sana bir nasihat edeyim
 Hatırdan gönülden geçici olma
 Yiğidin başına bir iş gelince
 Onu yad ellere açıcı olma
 Mecliste arif ol kelamı dinle
 El iki söylerse sen birin söyle

Elinden geldikçe sen eylik eyle
 Hatıra dokunup yıkıcı olma
 Dokunur hatıra kendisin bilmez
 Asilzadelerden hiç kemlik olmaz
 Sen iyilik etde ozayi olmaz
 Darılıpta başa kakıcı olma
 El arıfdir yoklar senin bendini
 Dağıtırlar tuzağını fendini
 Alçaklarda otur gözet kendini
 Katı yükseklerden uçucuolma
 Muradım nasihat bunda söylemek
 Size layık olan onu dinlemek
 Sev seni seveni zay etme emek
 Sevenin sözünden geçici olma
 Karacaoğlan söyler sözün başarır
 Aşkın deryasını boydan aşırır
 Seni bir mecliste hacil düşürür
 Kötülere konup göçücü olma (Karaer, 2008).

Aşık Ömer'in yazdığı bu şiirde aşk teması işlenmiştir. Türkçe Öğretim Programında aşk temasına alt temalarda yer verilmemektedir. Halk şiiri ve Türkçe Öğretim Programı bu noktada örtüşmemektedir. Türkçe ders kitapları üzerine oluşturulan temalar tablosunda duygular teması 7. Sınıf Türkçe ders kitabı haricinde yer almamıştır. Aşık Ömer'e ait bu şiir incelendiğinde öğrencilerin gelişim evreleri de dikkate alınarak 7.-8. Sınıf ders kitaplarında yer verilmesi uygun olacaktır.

Aşık Ömer

Ela gözlerine kurban olduğum
 Yüzüne bakmaya doyamadım ben
 İbret için gelmiş derler cihana
 Noktadır benlerin sayamadım ben

Aşkın ateşidir sînemi yakan
 Lûtfuna erer mi cevri ni çekeni
 Kolların boynuma dolanmış iken
 Seni öpmelere kıyamadım ben
 Terkeyledim ağalarım, beylerim
 Bozbulanık seller gibi çağlarım
 Anın için ben ah edip ağlarım
 Ayrılık oduna doyamadım ben
 Kaldı deli gönül kaldı hep yasta
 Mevla'm erdir beni murada kasta
 Aşık Ömer eydür sevgili dosta
 Allah'ısmarladık diyemedim be (Karasoy ve Yavuz, 2010).

Dertli'ye ait bu şiirde işlenen tema hak ve hukuka riayet, önyargının olmaması gerektiğidir. Türkçe Öğretim Programında yer alan birey ve toplum teması kapsamında “kul hakkı, farklılıklara saygı, haram, helal, kardeşlik” temaları ile örtüşmektedir. Türkçe ders kitaplarında yer alması gereken bir diğer tema ise bu temadır. Toplumda oluşan bireysel farklılıklara yaklaşımın baskıya dönüşmemesi, ön yargıları kırarak kişi hak ve hukukuna riayet eden bireyler yetiştirmek amacıyla halk şairlerinin işledikleri bu temalara daha çok yer verilmesi, bizim kültürümüzde zaten var olan öğeleri yozlaşmadan nesilden nesile aktarılması yerinde olacaktır.

Dertli

Telli sazdır bunun adı
 Ne ayet dinler, ne kadı
 Bunu çalan anlar kendi
 Şeytan bunun neresinde?
 Abdest alsan aldın demez
 Namaz kılsan kıldın demez
 Kadı gibi haram yemez
 Şeytan bunun neresinde?

Venedik'ten gelir teli
 Ardıç ağacından kolu
 Be Allahın şaşkın kulu
 Şeytan bunun neresinde?

İçinde mi, dışında mı
 Burgusunun başında mı
 Göğsünün nakışında mı
 Şeytan bunun neresinde?

Dut ağacından teknesi
 Girişten bağlı perdesi
 Behey insanın teres'i
 Şeytan bunun neresinde?

Dertli gibi sarıksızdır
 Ayağı da çarıksızdır
 Boynuzu yok, kuyruksuzdur
 Şeytan bunun neresinde? (Birgören, 2011).

Gevheri'ye ait olan bu şiirde işlenen belirgin tema dostluk olarak görülmektedir. Türkçe Öğretim Programında yer alan Erdemler temasında alt tema olarak “dostluk, güven, sevgi, vefa” temaları şiirinde içerisinde işlenen tema ile örtüşmektedir. Halk şiiri ve Türkçe Öğretim Programı örtüşmekte olduğu için Türkçe ders kitaplarında halk şiiri örneklerine daha fazla örnek verilmesi öğrencilere bu gibi değerleri verirken eğitimcilere metin faktörünü etkili kullanmaları bakımından faydalı olacaktır.

Gevheri

Mecnun'a dönmüşüm bilmem gezdiğim
 Dağlar mıdır sahra mıdır yol mudur
 Dostumun bağına girip dizdiğim
 Lale midir sümbül müdür gül müdür
 Aşk değil mi beni derde düşüren
 Ferhad gibi yüce dağlar aşırın

Yari böyle benden ayrı düşüren
 Adu mudur engel midir el midir
 Kamil olan belli olur söz ilen
 Al yanağa çifte benler dizilen
 Mah yüzüne bölük, bölük yazılan
 Kakül müdür zülûf müdür tel midir
 Gevheri der bulmam kimsede vefa
 Dost diye sevdiğim etti kim sefa
 Hubların aşka ettiği cefa
 Kanun mudur erkan mıdır yol mudur (Elçin, 1998).

Türkçe derslerinde eğitimin ana materyali olarak Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler kullanılmaktadır. Pir Sultan Abdal yazdığı bu şiirde seveda ve ayrılık temasını işlemiştir. Türkçe Öğretim Programında duygular teması alt teması olarak verilen sevgi teması içine alınabilir fakat beşeri aşk ve ilahi aşk kavramlarının Türkçe Öğretim Programında yer alması daha yerinde olacaktır. Beşeri aşkı anlatan bu dizeler ile Türkçe Öğretim Programı temaları örtüşmektedir. Halk şiirinin örnekleri bizlere temalar kapsamında büyük bir zenginlik oluşturmaktadır.

Pir Sultan Abdal

Şu karşı yaylada göç katar katar
 Bir güzel sevdası gözümde tüter
 Bu ayrılık bize ölümden beter
 Geçti dost kervanı eyleme beni
 Şu benim sevdiğim başta oturur
 Bir güzelin derdi beni bitirir
 Bu ayrılık bize ölüm getirir
 Geçti dost kervanı eyleme beni
 Pir Sultan Abdal'ım kalkın aşalım
 Aşıp yüce dağı engin düşelim
 Çok nimetin yedik helallaşalım
 Geçti dost kervanı eyleme beni (Korkmaz, 1994).

Köroğlu halk edebiyatının en epik şairlerinden biridir. Şiirlerinde işlediği temalar günün koşullarını ve yörenin kültürel özelliklerini yansıtmaktadır. Bu şiirinde işlediği mertlik, yiğitlik, kahramanlık alt temaları Türkçe Öğretim Programı erdemler teması kapsamında değerlendirilmiştir. Halk şiiri ve Türkçe Öğretim Programının örtüştüğü bu tema Türkçe ders kitaplarında şiirler yoluyla işlenebilir.

Köroğlu

Benden selam olsun Bolu Beyi' ne
 Çıkıp su dağlara yaslanmalıdır.
 Ok gıcirtısından kalkan sesinden
 Dağlar seda verip seslenmelidir.
 Düşman geldi tabur tabur dizildi
 Alnımıza kara yazı yazıldı.
 Tüfek icat oldu mertlik bozuldu
 Eğri kılıç kında paslanmalıdır.
 Köroğlu düşer mi yine sanından,
 Ayırır çoğunu er meydanından,
 Kırat köpüğünden, düşman kanından
 Çevrem dolup şalvar ıslanmalıdır (Yağcı, 1996).

Türkçe Öğretim Programı ve Türk halk şairlerinin işledikleri temalar göz önüne alınarak yapılan bu araştırmada “Halk şairlerinin işledikleri temalarla Türkçe Öğretim Programında yer alan temaların örtüşme durumu nedir?” sorusuna cevap aranmıştır. Şairlerin işledikleri belirgin temalar göz önüne alınarak seçilen şiirler, Türkçe Öğretim Programı, Halk şiiri ve Türkçe ders kitapları bağlamında değerlendirilmiştir. Halk şiirinde yer alan temaların Türkçe öğretim programında çoğunlukla yer aldığı bazı; tasavvuf, ilahi aşk, beşeri aşk, toprak sevgisi, toplumsal eleştiri gibi temaların yer almadığı ya da daha genel başlıklar altında değerlendirildiği tespit edilmiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu kısmında tartışma, sonuç ve öneriler alt başlıkları altında açıklamalar yapılmaktadır. Tartışmada, yapılan çalışmanın ana ve alt problemleri üzerine yapılan incelemeler değerlendirilmiştir. Sonuçta, bulgular ve yorum kısmındaki değerlendirmeler bağlamında çalışmanın nihai sonucu ifade edilmektedir. Öneriler kısmında ise, ulaşılan sonuçlar doğrultusunda araştırmacılar, uygulayıcılar ve öğretmenler için öneriler sunulmuştur.

5.1. Tartışma

Türkçe eğitimi, kapsamı bakımından öğrencilerin tüm eğitim hayatında çok etkin bir görev üstlenmektedir. Sosyal, kültürel değerlerin öğrencilere aktarılmasında dil eğitiminin rolü çok büyüktür. Halk edebiyatı ürünleri olan şiirler yoluyla öğrencilere sunulan temaların, öğrencilerin eğitim süreçlerini olumlu yönde destekler niteliklere sahip olması önem arz etmektedir. Öğrencilerin yazma, okuma, dinleme ve konuşma gibi becerilerini geliştirirken Türkçe öğretiminin amaçlarıyla örtüşmesi gerekmektedir. Bu konuyla ilgili olarak Özbay'ın sözleri dikkate değerdir.

Türkçe öğretiminin amacı öğrencilere temel olarak anlama ve anlatma becerileri kazandırmaktır. Bu amaçla ilgili olarak konuşma, dinleme, yazma ve okuma becerileri geliştirilmelidir. Türkçe dersinde yapılacak her türlü etkinlik bu amaçların gerçekleştirilmesine yöneliktir. Türkçe dersinin özel amaçları milli eğitimin genel amaçlarıyla bütünleştirilmek zorundadır (Özbay, 2011: 89).

Türkçe eğitimi sürecinde öğrencilerin, bahsi geçen becerileri kazanmasını sağlarken, halk edebiyatında otorite niteliği taşıyan şairler ve onların şiirlerinde işledikleri temaların Türkçe ders kitaplarında yer alma durumları incelenmiştir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan temaların nitelikleri göz önüne alındığında metinlerin taşınması gerektiği nitelikleri Nurullah, Çetin, (2007) şöyle ifade etmekte. “Türkçe ders kitaplarında seçilen metinlerde öğrencilere sunulan temalar öğrencilerin gerçek hayatta karşılaşacakları, toplumun kültür ve milli öğelerini barındıran niteliklere sahip olması, öğrencilerin toplumsal benliklerinin oluşumuna büyük katkı sağlayacaktır.”

Türk halk şairlerinin şiirlerinde işledikleri temalar, bu temaların sağladığı lirizm gibi birçok nokta öğrencilerin eğitimi açısından kullanılması önem arz etmektedir. Bu bağlamda Açık Önkaş, şunları ifade etmektedir.

İlköğretimde görev yapan öğretmenlerin fonetik-semantik ilişkisini kavrayabilmeleri için Türkçe ders kitaplarında yer alması beklenen halk şiiri örnekleri, öğrencilerin duygu ve düşünce dünyalarının gelişmesini ve zenginleşmesini sağlayacaktır. Öğretmenlerin, öğrencilerin duygu ve düşünce dünyalarını zenginleştirecek kavramlar dünyasına girmeleri ancak fonetik-semantik ilişkili çalışmalarla tespit edilecek, sağlıklı örneklerin Türkçe ders kitaplarına girmesiyle mümkün olacaktır. Fonetik-semantik ilişkisi sağlıklı kurulan şiir ve metin örneklerinden oluşan Türkçe ders kitapları öğrencilerin dil becerilerinin gelişmesini sağlayacaktır. İlköğretim Türkçe ders kitaplarında halk şiiri örneklerinin bulunması alan eğitimi açısından şüphesiz önemlidir. Öğrencilerin kendi kültürlerini tanımaları ve okuma zevki kazanmaları için, fonetik-semantik ilişkisinin kuvvetli olduğu tespit edilen halk şiiri örnekleri ile karşılaştırılmaları faydalı olacaktır (Açık Önkaş, 2011: 140).

Halk şiiri ve Türkçe Öğretim Programı çerçevesinde temaların Türkçe ders kitaplarında yer alma durumlarının karşılaştırılması yapılmıştır. Yapılan çalışma Türkçe ders kitaplarında halk şairlerinin işledikleri temaların bazısının ve şiir türünün genel olarak yer almadığı tespit edilmiştir.

5.2 Sonuç

Halk edebiyatı, yüzyıllardır kültürümüzün taşıyıcılığı konusunda büyük bir lokomotif görevi üstlenmektedir. Halk edebiyatının beslediği alan halkın kendisi olduğu için, halk edebiyatı ürünlerinde de kültürün izlerini takip etmek mümkündür. Halk şiiri imge, anlatım, estetik ve anlam gücü bakımından yüzyıllar boyu canlılığını koruyarak

günümüze kadar ulaşmış eserlerle doludur. Antolojiler ve diğer kaynaklar vasıtası ile ulaşılan örneklem olarak seçilen halk şairlerinin şiirleri ile Türkçe Öğretim Programı mukayese edilerek yapılan inceleme neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır.

- Türkçe öğretim programında “Duygular” temasında; bağışlama, beğenme, duygu yönetimi, heyecan, kaygı, kıskançlık, korku, mutluluk, özlem, sevgi, sitem, takdir etme, umut, üzüntü, veda, yalnızlık vb. konular tavsiye edilmektedir. Türkçe ders kitaplarında seçmeli bir tema olan “Duygular” teması, sadece 7. Sınıf yazarlarınca seçilmiştir. Burada alçak gönüllük, yaratıcılık, yapıcı olmak ana fikrini veren metinlere yer verilmiştir.
- Halk şiirinin “Duygular” temasına uygun aşk, sevgi, özlem, hasret konulu pek çok şiir örneğinin olduğu görülmektedir. Ancak ders kitaplarında bu örneklerin yer almadığı tespit edilmiştir.
- Türkçe öğretim programında “Doğa ve Evren” temasında; bitkiler, canlılar, çevre, çevrenin korunması, doğa, doğa olayları, doğal afetler, dünya, evren, gece, gezegenler, gündüz, hayvanlar, iklim, kar, manzaralar, mevsimler, renkler, uzay, yağmur, yeryüzü, yıldızlar, zaman bilinci vb. konular tavsiye edilmiştir. Türkçe ders kitaplarında “Doğa ve Evren” temasında, insan ve tabiat sevgisi, hayvan sevgisi, çevre temizliği, hayvan sevgisi konularının işlendiği görülmektedir.
- Doğa ve evren temasında halk şairlerinin şiirlerinde tabiat, doğaya özlem, sevgi konularının çokça işlendiği görülmektedir. Ancak ders kitaplarına bu örneklerin konulmadığı tespit edilmiştir.
- Türkçe öğretim programında “Zaman ve Mekan” temasında; çevremiz, evimiz, geçmiş şimdi gelecek, gezginler, odamız, okulumuz, şehirler, sınıfımız, ülkeler vb. konular tavsiye edilmiştir. Türkçe kitabında “Zaman ve Mekan” temasında, eşref saat adlı bir parça ve Türkiye / peri bacaları adlı mekana dair 2 metin konulduğu bulgusuna ulaşılmıştır.
- “Zaman ve Mekan” temasında halk şairlerinin zamana ve mekana ait pek çok şiiri bulunmaktadır. Bu şiirlerden uygun örneklerin yaş ve sınıf seviyesine göre Türkçe ders kitaplarına konulmadığı tespit edilmiştir.
- Türkçe öğretim programında “Erdemler” temasında; ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma

vb. konular tavsiye edilmiştir. Türkçe ders kitaplarında, iyimserlik, kötümserlik, dürüstlük, insan sevgisi gibi konuların işlendiği tespit edilmiştir.

- Halk şiirinde “Erdemler” temasına uygun, halk şairlerinin pek çoğunun yiğitlik, cesaret gibi şiirleri mevcuttur. Ancak Türkçe ders kitaplarına bu şiir örneklerinin de konulmadığı bulgulanmıştır.

5.3. Öneriler

Türkçe Öğretim Programı ve incelenen Türkçe ders kitapları ışığında varılan sonuçlara göre halk şiiri örnekleri dil zenginliği, anlam yoğunluğu, ifade gücü, şiir lirizmi gibi noktalarda öğrencilerin gelişimine katkı sağlayacak pek çok niteliğe sahiptir. Bulgular kısmında elde edilen verilere göre incelenen şiir örnekleri Türkçe ders kitaplarında yer alacak niteliklerde örneklerdir.

Türk edebiyatının önemli bir dönemine kaynaklık eden “İslami Dönem Halk Edebiyatı” içerisinde işlenen “İlahi Aşk, Beşeri Aşk” temaları, bu şiiri örneklerinde görülen lirizmi ve anlatım gücü ile öğrencilerin manevi gelişimine katkı sağlayacaktır. Örneğin; Aşık Veysel Şatıroğlu, Yunus Emre, Karacaoğlan gibi şairlerin şiirlerinde işlenen “Toprak Sevgisi” konusu yine değişen dünya gerçekleri göz önüne alındığında bilinçli nesiller yetiştirmek gayesi ile ders kitaplarına girebilecek niteliklidir.

Türkçe Öğretim Programına göre incelenen Türkçe ders kitaplarında “Duygular” teması sadece 7.sınıf ders kitabında yer almaktadır ve duyguları kapsayıcı değildir bu sebeple kazanımların sağlanmasında yeterli bulunmamıştır. Halk şairlerinin hümanizmi ve sevgi temasını işledikleri şiirler göz önüne alındığında bu şiirlerin lirizm ile “Duygular” temasında öğrencileri geliştireceği düşünülmektedir.

Halk şiirleri Türkçe öğretim programı ile örtüşmektedir bu sebeple de halk şiiri örneklerinin Türkçe ders kitaplarına alınması faydalı olacaktır. Özellikle milli kültürümüz, duygular, erdemler, doğa ve evren temalarına halk şiiri örnekleri oldukça uygundur.

Türkçe 6.Sınıf Türkçe ders kitabında Vatandaşlık temasında, Aşık Veysel’in Vatan Sevgisini İçten Duyanlar başlıklı şiirinin ana metin olarak koyulduğu görülmektedir. Türkçe 7.Sınıf Türkçe ders kitabında, Sanat temasında ana metin olarak Aşık Veysel’in Sazıma şiirinin ana metin olarak konduğunu görmekteyiz. Bu şiirin 1.ve 5.dörtlüklerinin

kitaba alınmadığı tespit edilmiştir. Türkçe 8.sınıf Türkçe ders kitabında, kitap yazarlarının Milli Kültürümüz temasında Aşık Veysel'in Vatan Sevgisini İçten Duyanlar başlıklı şiirini ana metin olarak koydukları görülmektedir. Bu ana metnin etkinliklerine yine Aşık Veysel'in Uzun İnce Bir Yoldayım şiirine yer verilmiştir. Başka da halk şiiri örneği yoktur. 6.ve 8.sınıf kitabında farklı temalara Aşık Veysel'in aynı şiiri ana metin olarak konmuştur. Oysa Aşık Veysel'in Türkçe Öğretim Programında önerilen konulara uygun pek çok şiiri bulunmaktadır. Ayrıca kitap hazırlanırken uygun temalara diğer halk şairlerinin şiir örneklerinden de sınıf ve yaş seviyesine uygun olanlar seçilerek kitapların zenginleştirilmesi faydalı olacaktır.

Türkçe ders kitaplarında tema kazanımlarının öğrencilere kazandırılması için halk şiiri örneklerinin çeşitliliğinden, zenginliğinden, anlatım gücünden, akıcı üslubundan yararlanılması faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Açık Önkaş, N. (2017). Türkçe ders kitaplarının değer çeşitliliği sunması bakımından karşılaştırılması. <http://editor.website.tc/492878//7828138acikonkas.pdf>
- Açık Önkaş, N. (2011). Türk halk şiiri örneklerinin fonetik-semantik ilişkisi ve Türkçe eğitiminde halk şiirinden yararlanma. *Electronic Turkish Studies Volume 6/2 Spring*, 139-140. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423934125.pdf>
- Açık-Önkaş, N. (2009). Çocuk Edebiyatı Kitaplarında Şiirin Yeri. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi İLKE*, 23, 1-12. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/217267>
- Açık-Önkaş, N. (2013). Klâsik şiir örneklerinin Türkçe eğitiminde kullanılması üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 28(1), 1-14. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/87117>
- Aksan, D. (1995). *Her yönüyle dil (Ana çizgileriyle dilbilim)*. 1.cilt, 5.baskı. Ankara: TDK Yayınları.
- Aksan, D. (1993). *Şiir dili ve Türk şiir dili*. Ankara: Şafak Yayınları.
- Akyol, H. (2006). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Akyüz, H. (1991). *Eğitim sosyolojisinin temel kavram ve alanları üzerine bir araştırma*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Arslan, M. M. (2001). Mirici, İ. H. ve Yaman, M. (2001). *Millî eğitimin yasal dayanağı mevzuat – I*. Ankara: Anıttepe Yayıncılık.
- Aytan, T. ve Güneş, G. (2017). 2017 Türkçe öğretim programına göre hazırlanan 5.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin temaları ve türleri üzerine bir değerlendirme. *The Journal of Kesit Academy*, 11, 256-275. <https://docplayer.biz.tr/105000999-2017-turkce-ogretim-programina-gore-hazirlanan-5-sinif-turkce-ders-kitabindaki-metinlerin-temalari-ve-turleri-uzerine-bir-degerlendirme.html>
- Baran, Ş. (2019). *Ortaokul ve imam hatip okulu Türkçe 5 ders kitabı*. Ankara: Anıttepe Yayıncılık.

Bayramoğlu, F. (1983). *Hacı Bayram Veli (Yaşanı, soyu, vakfi)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Birgören, H. (2011). *Áşık Dertli dıvanı*. Bolu: Bolu Kúltür ve Turizm İl Müdürlüğü Yayınları.

Birinci, N. (1987). *Kahramanlık şiirleri antolojisi* (Vol. 723). Ankara: Kúltür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Bulut, M. (2012). M. Fuad Köprülü'nün "Millî Kıraat" Adlı Türkçe -edebiyat ders kitabının Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı öğretimi açısından incelenmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Erzurum.

Cemiloğlu, M. (2003). *Türk dili ve edebiyatı öğretimi*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Cevizci, A. (2000). *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları

Coşkun, E, Taş, S. (2014). Ders kitaplarına metin seçimi açısından Türkçe öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (10), 59-74. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19559/208511>

Coşkun, E. (2007). *Türkçe öğretiminde metin bilgisi. İlköğretimde Türkçe öğretimi*. Edt.: Ahmet Kırkklıç- Hayati Akyol. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Coşkun, M. V. ve Açık Önkaş, N. (2006). *Fonetik laboratuvarı destekli edebiyat öğretimi*. 6. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansında sunulmuştur, Kıbrıs

Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 173, 39-43. https://www.academia.edu/31165100/ILK%C3%96GRETİM_6._SINIF_T%C3%9CRK_%C3%87E_DERS_KITAPLARINDA_YER_ALAN_METINLERİN_T%C3%9CR_V_E_TEMA_A%C3%87ISINDAN_INCELENMESİ

Çetin, N. (2007). Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Tarihî Romanlarının Millî Bilince Katkısı. *Erdem*, 17 (49), 7-18. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erdem/issue/43894/540337>

Çiftçi, M. (2006). *Türkçe öğretiminin sorunları*. Ed: Gülsevin, G., Boz, E., (2.Basım). Ankara: Gazi Yayınevi.

- Demir, C. ve Yapıcı, M. (2007). Ana dili olarak Türkçenin öğretimi ve sorunları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 177-192. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423867236.pdf>
- Demirel, Ö. ve Kıroğlu, K. (2005). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, T. (2019). *Ortaokul ve imam hatip okulu Türkçe 6 ders kitabı*. Ankara: Ekoyay Matbaacılık.
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş çocuk yazını*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Dilidüzgün, Ş. (2010). *Metindilbilim ve Türkçe öğretimi –Uygulamalı bir yaklaşım*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Duman, A. (2003). Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretiminde metin seçimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları (Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı)*, 13, 151-152. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/156763>
- Elçin, Ş. (1998). *Gevheri Divanı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Erdentuğ, N. (1982), Kişiliğin oluşması ve Türk kimliği. *D.T.C.F Atatürk'ün 100. Doğum Yılına Armağan Dergisi*, No: 323, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Ergün, M. (2005). *Eğitim reformlarının felsefesi. Özel Okullar ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Sempozyumu* (Editör: İrfan Erdoğan) 28–29 Ocak 2005, Antalya. İstanbul: Neta Matbaacılık.
- Erkal, H. (2019). *Ortaokul ve imam hatip okulu Türkçe 7 ders kitabı*. Ankara: Özgün Yayıncılık.
- Eselioğlu, H. (2019). *Ortaokul ve imam hatip okulu Türkçe 8 ders kitabı*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Gökalg, Z. (1992). *Terbiyenin sosyal ve kültürel temelleri*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Günay, D. (2001). *Metin bilgisi*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Güneş, F. (2002). *Ders kitaplarının incelenmesi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Güneş, F. (2008). *Türkçe öğretiminde yeni yaklaşımlar. Türkçe Öğretimi Kongresi*, 18 – 20 Mayıs 2008, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.

Güney, E. C. ve Güney, Ç. E. (1950). *Erzurumlu Emrah/hayati ve şiirleri*. İstanbul: İstanbul Maarif Kitaphanesi.

Güney, E. C. (1947). *Halk şiiri antolojisi* (Vol. 2). İstanbul: Varlık yayınları.

Güzel, A. (1981). *Kaygusuz Abdal (Alâaddin, Gaybî). Doğumunun 100. Yılı Atatürk Yayınları*, (Vol. 29), XVI-343. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

İşeri, K. (2007). Altıncı sınıf Türkçe ders kitabının ilköğretim Türkçe programının amaçlarına uygunluğunun değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi*, 136, 58-74.

<https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/123456789/62521/9660.pdf?sequence=1>

İşeri, K. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin metinsellik özellikleri. H. Ülper (Ed.), *Türkçe ders kitabı çözümlemeleri*. 91-112. Ankara: Pegem Yayınları.

Kaplan, İ. (1999). *Türkiye’de milli eğitim ideolojisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Kaplan, M. (1998). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergâh yay.

Karaer, M. N. (2008). *Karacaoğlan: Hayati ve bütün şiirleri*. (Vol. 6). İstanbul: Dergâh Yayınları.

Karakuş, İ. (2006). *Atatürk dönemi eğitim sisteminde Türkçe öğretimi*. Ankara: TDK Yayınları.

Karasoy, Y. ve Yavuz, O. (2010). *Âşık Ömer divani*. Konya: Ocak Grafik Tasarım.

Kavcar, C. (1994). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Yayınları

Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.

Kaya, D. (1999). *Âşık Ruhsatî*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.

Kılıç, A. ve Seven, S. (2003). Konu alanı ders kitabı incelemesi, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kocabaş, A. (2005). Hollanda eğitim sistemi ve sınıf öğretmeni yetiştirmede aktif bir model. *Millî Eğitim Dergisi*, 167, 20.

https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/167/index3-kocabas.htm

- Korkmaz, E. (1994). *Pir Sultan Abdal divanı*. İstanbul: Ant Yayınları.
- Kurt, İ. (2000). *Psikolojiden kültüre*. Konya: Eğitim Kitapevi.
- MEB, (2019). *Türkçe dersi öğretim programı*. (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar), Ankara.
- Melanlıoğlu, M. (2008). Kültür aktarımı açısından Türkçe öğretim programları. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 33, (150), 72.
<http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/631>
- Oğuzkan, A. F. (2010). *Çocuk edebiyatı*. (9. Baskı), Ankara: Anı Yayınları.
- Oğuzkan, F. (1993). *Eğitim terimleri sözlüğü*. (3. Baskı.), Ankara: Emel Matbaacılık.
- Okur, A. (2010, 2014). *Türkçe ders kitaplarında metinlerin türsel özellikleri. Türkçe ders kitabı çözümlenmeleri*. Edt.: Hakan Ülper. 115-140, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Özbay, M. (2011). *Türkçe özel öğretim yöntemleri-I*. Ankara: Öncü Kitap Yayınları.
- Özbay, M. ve Çeçen, A. (2012). Türkçe ders kitaplarında (6-8.sınıflar) yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1/1, 67-76.
<https://docplayer.biz.tr/8699662-Turkce-ders-kitaplarında-6-8-siniflar-yer-alan-metinlerin-tur-ve-tema-acısından-incelenmesi-murat-ozbay-1-mehmet-akif-cecen-2.html>
- Salihoğlu, H. (1994). Edebiyat mı kültür mü? Yabancı dilde Türkçe öğretimi üzerine düşünceler. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 11, (1-2), 21-30.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/598033>
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayınları.
- Sever, S. (2004). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sever, S. (2013). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Sever, S. T. D., ve Canlı, S. Y. (2008). *Türkçe ders kitaplarına seçilecek metinlerin niteliği üzerine bir araştırma*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/123456789/35692/Suna_CANLI_DOKTORA_TEZ%C4%B0.pdf?sequence=1
- Sezgin, O. (1991). *Üçüncü neslin eğitimi*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.

Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 441–453. Ankara: TDK Yayınları.

http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt2/sayi9pdf/solakmurat_yayliderya.pdf

Şatıroğlu, A. V. (1970). *Dostlar beni hatırlasın: Bütün şiirleri*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

TDK, (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.

Toprak, T. (1993). *İlkokul ders kitaplarının öğretim programlarına uygunluğunun değerlendirilmesi (Adana ilinde bir araştırma)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

Tosunoğlu, M. ve Melanhoğlu, D. (2004). Türkçenin yolculuğunda önemli duraklardan biri: Eğitim öğretim programları. *I. Ulusal Sosyal Bilimler Sempozyumu: Bir Metafor Olarak Yol ve Yolculuk*. Kırıkkale.

Türkben, T. (2018). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2152-2166. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/591960>

Ülken, H. Z. (1967). *Eğitim felsefesi*. İstanbul: Ülken Yayınları.

Ünsal, Y. ve Güneş, B. (2002). Bir kitap inceleme çalışması örneği olarak M.E.B ilköğretim 4. Sınıf fen bilgisi ders kitabına fizik konuları yönünden eleştirel bir bakış. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, (3), 107-120. <http://www.gefad.gazi.edu.tr/en/download/article-file/77404>

Üründü, V. (2011). *6-8. sınıf Türkçe ders kitaplarının tema ve metin türü yönünden incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Malatya.

<http://openaccess.inonu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11616/3982/Makale.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Yağcı, Ö. (1996). *Koroğlu: Yaşamı ve şiirleri*. İstanbul: Gün Yayınları.

Yağmur, K. (2010). *Türkçe ders kitaplarının üst düzey bilişsel becerileri geliştirme yeterliliği. Türkçe ders kitabı çözümlenmeleri*. (Editör. Hakan ÜLPER). Ankara: Pegem A Yayınları.

- Yakıcı, A. (1991). *Yunus Emre'ye şiirler* (Vol. 1306). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 7–17. <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5326>
- Yılmaz, M. ve Korkmaz, C. (2016). İlköğretim 1-5.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(36), 33-46. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/683922>

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Soyad, Ad: Günay Ercan

Doğum Yeri ve Tarihi: Ayrancı, 1991

Eposta: ercangny@gmail.com

Telefon: 0545 210 60 99

EĞİTİM BİLGİLERİ

Derece	Kurum	Yıl
2,75	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	2009-2013

İŞ TECRÜBESİ

Görev	Kurum	Yıl
Öğretim Görevlisi	MSÜ Deniz Astsubay MYO	2018-2019
Öğretmen	Mavi Koza Özel Kurs Eğitim Merkezi	2019-